

Problematika časovnih norm

Po časovnih normah se nagradjujejo delavci v mehanski obdelavi, sivi livarni, modelni mizarni že od leta 1947 ali 19 let, v jeklo-livarni pa od leta 1951. V PE PK in montaži so bile uvedene časovne norme leta 1947.

V obratih PE OO in TKB (laboratorij) so bile uvedene pozneje. V skladišču jekla MB-a se dela normirajo od leta 1949. Iz tega vidimo, da je »staž« časovnih norm sorazmerno dolg, saj so bile pretežno uvedene že pred 19 leti.

Časovna norma je merilo dela, zato je pomemben dejavnik za ugotavljanje stroškov in cene proizvoda. Časovna norma je čas, ki je potreben za izdelavo določenega dela ali proizvoda pod normalnimi pogoji dela — je tudi sredstvo organizacije. Glede

na to je časovna norma še pomembnejša in bi jo morali varovati ter težiti za čim natančnejšo in objektivnejšo merila, ki se ne smejo pačiti in kompromisarsko spreminjati.

Kako je z normami pri nas?

Dosegi norm ne kažejo vsega, vendar je mogoče po dosegih, predvsem pa razponih sklepati, kakšno je stanje in kvaliteta norm pri nas.

Iz dosegov in razponov pa ne moremo ugotoviti povzročiteljev takšnih dosegov in razponov. To je mogoče ugotoviti le z natančnejšo analizo.

Dosegi in razponi norm v letu 1965:

V letu 1965 so bili dosegi sorazmerno visoki; po enotah so bili naslednji:

Leto	PE					
	MO	PK	HS	SN	DT	OO
1965	135,1	121	135,8	130,8	133,9	126,9

Precej višji pa so dosegi norm po operacijah. V letu 1965 so bili v razponu od 90—625 %.

Če primerjamo povprečne dosege norm po operacijah in po enotah, ugotovimo, da so različni, in sicer so v:

PE MO: od 125—618 %
 Od tega: — 1 operacija s povprečnim dosegom pod 100 %
 — 3 operacije s povprečnim dosegom od 100—119 %
 — 17 operacij s povprečnim dosegom od 120—142 %
 — 26 operacij s povprečnim dosegom od 150—199 %
 — 19 operacij s povprečnim dosegom nad 200 %

PE PK od 67—228 %
 Od tega: — 2 operaciji s povprečnim dosegom pod 100 %
 — 27 operacij s povprečnim dosegom od 100—119 %
 — 24 operacij s povprečnim dosegom od 120—149 %
 — 16 operacij s povprečnim dosegom od 150—199 %
 — 16 operacij s povprečnim dosegom nad 200 %

PE HS od 90—435 %
 Od tega: — 1 operacija s povprečnim dosegom pod 100 %
 — 5 operacij s povprečnim dosegom od 100—119 %
 — 21 operacij s povprečnim dosegom od 120—149 %
 — 41 operacij s povprečnim dosegom od 150—199 %
 — 8 operacij s povprečnim dosegom nad 200 %

PE SN od 96—614 %
 Od tega: — 1 operacija s povprečnim dosegom pod 100 %
 — 16 operacij s povprečnim dosegom od 100—119 %
 — 34 operacij s povprečnim dosegom od 119—149 %
 — 40 operacij s povprečnim dosegom od 149—199 %
 — 9 operacij s povprečnim dosegom nad 200 %

PE DT od 82—625 %
 Od tega v tem letu:
 — 2 operaciji s povprečnim dosegom pod 100—119 %
 — 3 operacije s povprečnim dosegom od 100—119 %
 — 27 operacij s povprečnim dosegom od 120—149 %
 — 43 operacij s povprečnim dosegom od 150—199 %
 — 8 operacij s povprečnim dosegom nad 200 %

PE OO od 100—240 %
 Od tega: — 35 operacij s povprečnim dosegom od 100—119 %
 — 55 operacij s povprečnim dosegom od 120—149 %
 — 27 operacij s povprečnim dosegom od 150—199 %
 — 9 operacij s povprečnim dosegom nad 200 %

Razvidno je, da je večina časovnih dosegov operacij nad 119 %.

Dosegi norm v I. polletju 1966
 Šestmesečni dosegi norm po enotah v letu 1966:

Leto	PE						
	10 (MO)	30 (PK)	40 (HS)	50 (KAL)	60 (SN)	70 (DT)	80 (OO)
1966 I. pol.	142,1	121,5	137,5	127,4	137,4	144,2	132,1

Iz tabele se vidi, da so dosegi norm v I. polletju 1966 še nekoliko višji kot v letu 1965. Tudi razlike dosegov med enotami so večje. Vse to je za podjetje zelo neugodno, ker se časovne norme oziroma izdelovalni čas uporablja za izračun stroškov za osebnih dohodkov delavcev. Izdelovalni čas je tudi osnova za izračun lastne cene (predkalkulacija in tehnične kalkulacije), na katerega so vezani vsi ostali stroški (režijski, amortizacija ipd.). Zaradi tega pa ni cena ure nizka in je osebni dohodek sorazmerno majhen znesek.

Primer:

Opravi se struženje na operaciji SV 42. Delo je klasificirano v 9 grupi. Skupni NČ je 20 ur. Za to delo je osebni dohodek:

NČ.Vkd — $20 \times 265 = 5300$ din.

V lastni kalkulacijski ceni znaša ta strošek izdelovalnih ur (20) okoli 100.000 din. Torej terja vsaka zvišana izdelovalna ura na račun osebnega dohodka znižanje cene za 20 krat.

Vsaka prihranjena izdelovalna ura pa vpliva na znižanje cen.

Zaradi dosedanje prakse zviševanja zaslužka z nižjo normo (večjim številom ur) se cene naših proizvodov dvigajo in znižajo našo konkurenčno sposobnost na tržišču. Končno posledica tega je vedno manjši odstotek realiziranih ponudb.

Planiranje in obremenjevanje delovnih mest je odvisno od predvidenega izdelovalnega časa.

Najmasovnejša oblika nagrajevanja po učinku v podjetju je brez dvoma nagrajevanje po časovnih normah. Ta oblika nagrajevanja zajema okoli 1190 delavcev v proizvodnji ter okoli 600 delavcev, ki delajo na režijskih ali pomožnih delovnih mestih. Torej je nagrajevano po učinku približno 1800 delavcev. Izven tega nagrajevanja je še približno 200 delavcev.

Čim natančnejše, preciznejše so norme, preciznejše in realnejše je obremenjevanje in razbremenjevanje delovnih mest z delom.

Stimulativnost dela po učinku pri visokih normah je neprimerno višja kot pri nizkih normah. Tudi selektivnost je pri visokih normah pozitivnejša (manj časa). Razlika pri osebnih dohodkih med dobrimi in slabimi delavci je v prid dobrih delavcev. Pri nizkih normah in visokih dosegih norm je obratno. Podjetja, ki spreminjajo merila za delo po volji, zapuščajo predvsem dobri delavci.

Če se spremeni časovna norma v sredstvo za zvišanje zaslužka, merila za delo, niso v vseh enotah — obratih enaka. Ker so kriteriji različni, celo v obratu niso merila za vse enaka, ker so podvržena izsiljevanju, česar pa ne zmore vsak, posebno ne dober delavec.

Da je temu tako, kažejo dosegi norm za enote za posamezne operacije. N. pr. dosegi norm za operacijo SV 29 so bili v letu 1965:

enota	doseg norm %
— PE HS	169
— PE SN	163
— PE DT	135
— PE OO	143

Zagrebski velesejem

Na jesenskem zagrebškem velesejmu, ki ga je 8. septembra 1966 odprl predsednik Tito so sodelovali kot vsako leto tudi Titovi zavodi Litostroj. Med 6200 razstavljalci iz 56 dežel si je Litostroj priboril zelo vidno mesto. Razstavni prostor Litostroja si je ogledal tudi predsednik Tito s spremstvom.

Na zagrebškem velesejmu je razstavil Litostroj med drugim avtomatizirano hidravlično sti-

skalnico ter maketo dveh kombiniranih dvigal, ki bosta lahko dvigala do 800 ton težko breme. To gigantsko napravo bo Litostroj izdelal za hidroenergetski sistem Džerdap.

O sodelovanju Litostroja na letošnjem velesejmu v Zagrebu so pisali časopisi iz Beograda: Politika, Borba Privredni pregled in I T novine; iz Zagreba: Vjesnik in Privredni Vjesnik; iz Sarajeva: Oslobođenje; iz Skopja Nova Makedonija, iz Ljubljane Delo ter Ljubljanski dnevnik in še mnogi drugi časopisi.

Dosegi norm za operacijo OV (obločno varjenje) so bili v enotah naslednji:

PE MO 0,92 oz. 0,83 ali 125 oz. 138 % doseg v l. 1966 (4 mesece)	
PE PK 0,97 doseg v l. 1965	118 %
PE HS 0,69 doseg v l. 1965	167 %
PE SN 0,64 doseg v l. 1965	179 %
PE DT 0,73 doseg v l. 1965	158 %
PE OO 0,84 doseg v l. 1965	137 %

Za operacijo RP 4 (rezkanje pokončno) so bili dosegi norm v:

PE HS 0,69 ali 167 % dosega norme v letu 1965.	
PE SN 0,88 ali 130 % dosega norme v letu 1965.	
PE DT 0,78 ali 148 % dosega norme v letu 1965.	

Kategorije dela:

Vsako delo (operacija) je ovrednoteno s kategorijo dela. Kot je znano, je 9 kategorij dela. Najenostavnejše delo je razvrščeno v I. kategorijo dela, naj-

nizki konkurenčnosti obračunske postavke.

Posledica tega je fluktuacija boljših delavcev.

— V mnenju, da sta časovna norma in kategorije dela le sredstvo za stimuliranje in za zviševanje plač — brez večje produktivnosti.

— Merila niso določena s preciznimi merili za določene operacije, so povprečna in ne upoštevajo karakteristike stroja, zlasti ne energetske moči stroja.

— Slaba kontrola poteka proizvodnje je omogočala manipulacijo z delovnimi listki. Evidenca učinkovitega časa je tako opuščena. Delovni nalogi se niso oddajali v obračun takoj po opravljenem delu, temveč je prišlo v obračun zadnje dni obračunskega meseca 2/3 vseh delovnih nalogov.

Zniževanje produktivnosti, nenehno zviševanje stroškov za izdelovalne plače, potreba po natančnejšem planiranju in učinkovitem spremljanju poteka proizvodnje — saj uvajamo centralno delitev dela, ki zahteva red in odhajanje boljših delavcev iz podjetja so zahtevali takojšnje učinkovite ukrepe za ureditev časovnih norm.

Zaradi tega smo se lotili revizije norm.

Samoupravni organi so sprejeli sklep, da se:

— normativi časa znižajo, tako da bo povprečni doseg operacije največ 115 %,

— zvišajo se obračunske postavke,

— uvede se progresivno nagrajevanje za dosege norm.

Zniževanje normativa časa:

Časovne normative bi morale znižati za okoli 35 %. S tem bi znižali časovne normative letno za približno 1.200.000 norma ur.

Ta naloga je izredno obsežna, saj morajo tehnologi revidirati vse delovne operacije, ki so že razpisane, in obdelati še dokumentacijo, ki tekoče prihaja.

Tudi fond osebnih dohodkov ne sme presegati predvidene višine. Zato se je korekcija norm v tekočem mesecu opravila tudi s korekcijskimi faktorji, ki so za obrate in enote različni.

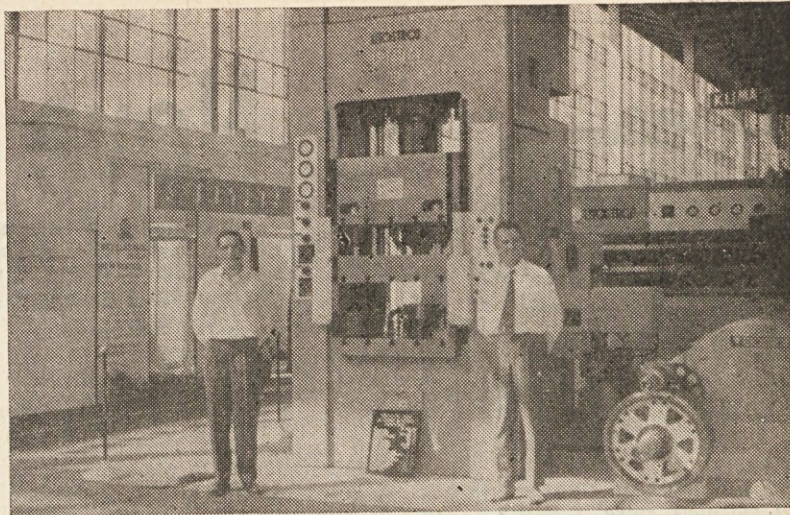
Korekcijski faktor je izračunan iz razmerja med predvidenim povprečnim dosegom norm po operacijah (115 %) in dosegom norm po operacijah in enotah v letu 1965.

Primer: Povprečni doseg operacije struženja vodoravno SV 14 za leto 1965 je 160 %.

Predvideni doseg norme za to operacijo je 115 %

$$KT = \frac{115}{160} = 0,72$$

Norme se določajo strogo po navodilih za določevanje časa. Kategorije dela se vskladijo s katalogom dela. Vsa odstopanja sme korigirati le tehnološka priprava. Se bo nadaljevalo.

NEKDAJ IN DANES

Pred kratkim smo praznovali 19. letnico naše tovarne. Zato sem se namenil, vsaj delno prikazati rast in razvoj naše mlade tovarniške generacije včasih, pa tudi danes. Te vrstice naj bi prebrali predvsem mlajši člani našega kolektiva. Vse pa, ki živijo in delajo v Litostroju že od začetka opomnim, da se ob tem spomnijo vseh prijetnih trenutkov in uspehov, ki so jih doživeli v teh letih. Ker pa vemo, da za soncem pride tudi dež, ne bi bilo pravilno, če bi se spominjali samo lepih, ampak se spomnimo tudi slabih časov in bodimo nanje še prav ponosni, ker ste in ker smo za dežjem znali pripeljati zopet sonce. Da bi lažje razumeli ta sestavek, smo naprosili tov. Sonjo Mravljca, da nam pove, kako je včasih delala in živela mlada generacija Litostroja. Takole nam je povedal:

»Leta po vojni (1947—1949) so bila znana po akcijah obnovitve in izgradnje. Zato je bilo takrat tudi glavno delo skoncentrirano v prostovoljnih delovnih akcijah. Nabirali smo staro železo v podrtih tovarnah v Kočevju, sekali drva na Mokrcu in podobno. V tovarni pa so bile organizirane proizvodne brigade, katerih kvaliteta in uspehi dela so bili tedensko ocenjeni, najboljše brigada pa je dobila prehodno zastavico. V proizvodnji smo delali nadure prostovoljno, tedensko pa smo objavili, kdo je najboljši. Če je bilo v proizvodnji kako večje in nujno delo, smo v popoldanskem času delali vsi. Težišče dela je bilo tudi v kulturnih in športnih sekcijah. Imeli smo pevski zbor, dramsko sekcijo in folklorno skupino. Za rekreacijo smo poskrbeli z izleti in športnimi tekmovanji. Vse te akcije so ljudje združevale, povezovale v tovarištva, vladala pa je tudi večja skromnost. Logično je, da so v teh povojnih letih imela večja veljavo moralna plačila in ne samo materialna.«

In kako je danes, devetnajst let pozneje?

Tudi danes imamo v tovarni razne sekcije, kot so folklorna in športna, nadalje razne kulturne prireditve, klub OZN, taborništvo, počitniško zvezo (ali FSJ), rešujemo razna medsebojna trenja, ki jih imajo mladi ljudje, in podobno. Toda med delavci (ne samo med mladimi) ni več prave povezave, složnosti in tovarištva. Začeli smo živeti bolj individualno, vsak zase. V tovarni (in tako tudi za našo tovarno) preživimo le nekaj ur dnevno, ostali čas pa porabimo za reševanje svojih osebnih problemov. Vsepovsod nas zasleduje in preganja »ekonomska cena«, pa naj gre za stanovanje, prehrano ali kulturno moralno dobrino. Zato se hoče tudi vsak posameznik čimprej osamosvojiti, kar zopet slabi medsebojne odnose, ker ljudje menijo, da ne potrebujejo več medsebojne pomoči. In ker je vse sprevrženo na ekonomsko osnovo, postajamo zmeraj večji materialisti in hočemo za vsako svoje delo tudi materialno plačilo. Od tu tudi očitki, da današnji mladi rod vsepovsod išče in zahteva samo materialne koristi. Žal pa je človek tak, kakršno je okolje, v katerem živi. Zato želimo, da bi vse naše okolje bolj vplivalo na našo mladino kot doslej. V dvajsetem letu naše tovarne naj bi se pota mladih in starih spet tovariško povezovale kakor nekoč.

J. K.

Nove oblike dela komunistov

V ponedeljek 12. septembra tega leta ob 18. uri je RTV Ljubljana posredovala poslušalcem pogovor urednika RTV s sekretarjem TK ZK v Litostroju Milanom Vidmarjem. Povzemamo ga na tem mestu skoraj v celoti.

1. VPRAŠANJE: Verjetno ste po IV. plenumu CK KZJ komunisti v Litostroju že pretresli svoje dosedanje delovanje. Kaj lahko poveste o ugotovitvah iz teh razprav?

ODGOVOR: IV. plenum KZJ je v splošnem spodbudil komuniste k intenzivni aktivnosti v nekoliko specifični luči. To predvsem glede širine in večje doslednosti pri obravnavanju aktualnih problemov o delu in življenju komunistov.

Tudi komunisti Litostroja so se vključili v to razgibanost in skušali oceniti svoje delovanje, da bi sprejeli stališča za še uspešnejše delo vnaprej. Značilno pri tem je, da se uspehom v dosedanjem delu ni posvečala posebna pozornost, marveč so prevladovala kritike slabosti v delu Zveze komunistov v podjetju. V ospredju razprav so bili problemi samoupravne prakse podjetja zaradi nadaljnjega razvoja in utrjevanja samoupravljanja z večjim uveljavljanjem samoupravnosti ekonomskih enot. Temeljitejšim preučevanjem vzrokov za prepočasen razvoj ali celo stagnacijo začetnih oblik samoupravnega mehanizma je bila dosedaj posvečena premajhna pozornost. Zato bodo komunisti v posebnem aktivu nadaljevali že začete razprave in skušali poiskati načine za večje uveljavljanje svetov enot v podjetju. Še bo treba govoriti tudi o problematiki obveščanja samoupravljalcev in seznanjenosti z bistvenimi problemi v podjetju. Kljub že večkrat ugotovljenim pomanjkljivostim problem obveščanja še vedno ni do kraja rešen.

Delovanje družbeno političnih organizacij v podjetju je pomanjkljivo.

V razpravah po četrtem plenumu KZJ je bilo slišati tudi pripombe na pojave kršenja demokratičnosti pri sprejemanju različnih internih ukrepov v podjetju, ko se v odločanje ne vključuje širok krog proizvajalcev.

Nepravilni medsebojni odnosi, nekontroliranost birokratskih tokov in problematika nagrajevanja po delu, ki je prav sedaj eden izmed najaktualnejših dogodkov spricho sprejemanja analitske ocene delovnih mest, so problemi, o katerih so komunisti Litostroja v zadnjem času ponovno razpravljali.

2. VPRAŠANJE: Vse bolj pogosta so mnenja, da so organizacije Zveze komunistov v delovnih kolektivih delovale preveč praktičistično in s tem onemogočale uspešno izvajanje sicer dobrih idejnih stališč. Delo organizacij v podjetjih je bilo preveč usmerjeno na ozko proizvodne, komercialne in druge strokovne probleme, kar prav gotovo ni naloga zveze komunistov. Kako menite, da bi se v praksi v prihodnje izognili takim pojavom?

ODGOVOR: Tudi v Litostroju je značilen pojav nepravilne usmeritve dela organizacij zveze komunistov, ki se orientirajo le na splošne probleme podjetja. Pri tem je pomanjkljivost še v tem, da niso ocenjevali političnih učinkov teh problemov, ker je naloga komunistov tudi na teh področjih. Tako prihaja do dveh pojavov, in to sta poseganje v reševanje strokovne problematike brez potrebnega strokovnega poznavanja problemov in pa pomanjkanje političnega ocenjevanja pri reševanju problemov. Poglaviten razlog za to je izredna aktualnost takšnih problemov, po drugi strani pa pomanjkljiva politična izobrazbenost članstva in nesposobnost, da bi ločili politični del problema od strokovno poslovnega. Razen tega je še vedno živa stara miselnost o vodilni vlogi in načinu delovanja komunistov. Tudi to kaže na potrebo po spremenjenih oblikah delovanja Zk v podjetju.

3. VPRAŠANJE: Ali mislite, da aktivni ali interesne skupine komunistov znotraj kolektiva v katerem bodo zbrani komunisti, ki

jih določena problematika res zanjima lahko pripomorejo k uspešnejšemu delu? Ali lahko te oblike omogočijo tesnejšo povezavo tudi s komunisti enakih interesov zunaj podjetja, na terenu?

ODGOVOR: Zahtevna splošno družbena problematika in nujna poglobljenost v bistvo cele vrste specifičnih vsakodnevnih problemov podjetij zahteva posebne oblike organiziranosti in delovanja komunistov. V Litostroju smo skušali z obliko dela po aktivih poglobiti preučevanje nekaterih problemov, kot so problematika samoupravljanja, reelekcija vodilnega kadra, problemi obveščanja kolektiva, delo družbeno političnih organizacij v podjetjih in drugo. Mnenja smo, da bi taka ali podobna oblika vključevanja komunistov v reševanje aktualnih problemov bolj ustrezala kot zaprte oblike razprav v osnovnih organizacijah ZK. Pri tem bi pritegnitev nečlanov k sodelovanju pozitivno vplivala na odprte oblike delovanja komunistov. Tak način pa bi omogočil tudi širše sodelovanje komunistov na področju občine.

4. VPRAŠANJE: Dosedanje izkušnje kažejo, da so zaradi preozke razgledanosti in poznavanja širših družbenih in ožjih tovarniških problemov ter sploh preiskromnega znanja marsikdaj drugi proizvajalci prekašali komuniste v prizadevanjih znotraj podjetij. Slišati je mnenje, da bi bilo treba zato predvsem skrbeti za stalno izpopolnjevanje znanja komunistov. Kako mislite, da bi bilo to najuspešnejše?

ODGOVOR: Težko bi bilo trditi, da so drugi proizvajalci prekašali komuniste v seznanjenosti s problemi podjetja ali o drugih

širših družbenih problemih, čeprav je vprašanje izobraževanja komunistov (pa tudi drugih proizvajalcev) zelo aktualno spricho pestrosti in zahtevnosti problematike. To je še posebej važno, ko gre za samoupravljanje. Mnenja smo, da bi moralo izobraževanje imeti šolsko obliko kvalitetnega posredovanja osnov za uspešno doajemanje bistva problemov po teoriji marksizma in nato preverjanje pridobljenega znanja v obliki razprav o načinu reševanja problemov v lastni samoupravni praksi. Takemu načinu izobraževanja bi ustrezale kvalitetne katedre v okviru delavskih univerz po občinah, s kvalitetnim predavateljskim kadrom in izbranim programom, medtem ko bi se drugi del nadaljeval v podjetju s predavanjem in informiranjem o najaktualnejših specifičnih problemih in njihovem reševanju pri nas. Zato smo se v Litostroju odločili za prav tak način izobrazbe: z vključevanjem v program Delavske univerze v Šiški ter domačo večerno šolo.

5. VPRAŠANJE: Zanimajo nas seveda tudi še druge zadeve, ki ste jih v zvezi z reorganizacijo in delom ZK v podjetju že obravnavali, kot n. pr. povezava z višjimi partijskimi organi in drugo.

ODGOVOR: Kot je bilo nakazano na IV. plenumu KZJ o potrebi reorganizacije ZK, je tudi naš tovarniški komitet razpravljaj o bolj ustrezni obliki organiziranosti pri delu Zveze komunistov v večjih podjetjih. Zaprlost sedanjih osnovnih organizacij in na njih razpravljanje o vseh problemih, ki so trenutno zelo važni, sta že resna ovira za uspešno delovanje. Tudi tovarniški komite ni več ustrezna oblika organiziranosti komunistov v večjih podjetjih, saj pogostoma nastopa le kot oblikovalec sta-

lišč komunistov do posameznih političnih problemov, ne da bi se pri tem opiral na stališče komunistov. Istočasno pa takšno telo ne more enako uspešno ocenjevati vseh problemov že zaradi svoje sestave.

Sedanji tovarniški komitet je zato sklenil predlagati osnovnim organizacijam ZK v razpravo novo obliko organiziranosti ZK po interesnih področjih, pri čemer bi bilo vrhovno telo organizacije ZK v podjetju konferenca ZK. Predsedstvo konference bi imelo Izvršni sekretariat, ki bi koordiniral delo konferenc po posameznih specifičnih vprašanjih z interesno zbranimi komunisti za vprašanja problematike samoupravljanja, organizacije podjetja dela družbenih organizacij v podjetju, ideološke vzgoje, kadrovanja in druga posebna vprašanja. Taka oblika, ko bi pritegnili tudi druge proizvajalce, bi bila verjetno uspešnejša od dosedanje, saj bi omogočala poglobljenost v preučevanju posameznih problemov in boljšo seznanjenost komunistov z osnovnimi problematiki, ker bi hitreje orientirala na idejno pravilnejšo odločitev pri reševanju trenutnih vprašanj. S takimi oblikami organiziranosti ZK v podjetju bi bila omogočena tudi vertikalna povezanost z višjimi partijskimi organi in formiranje enotnih idejnih stališč ob nenehno spreminjajoči se družbeni problematiki. Vsekakor bodo razprave v osnovnih organizacijah ZK v Litostroju prinesle različne ideje o ustreznem načinu organizacije komunistov v podjetju, ki jih bomo potem posredovali komisiji za reorganizacijo ZK kot naš delež pri iskanju najbolj ustrezne oblike organiziranosti komunistov v podjetjih zaradi uspešnejšega delovanja in boljše prilagoditve obstoječim razmeram v prihodnje.

Konferenca samoupravljalcev

V Zvezi sindikatov Jugoslavije so se že pričela konsultiranja o potrebi in upravičenosti zbora samoupravljalcev, ki naj bi imel predvsem delovni značaj. Ta konferenca na katero naj bi prišlo vsaj dve tretjini neposrednih proizvajalcev naj bi bila sredi prihodnjega leta. Leta 1967 bo namreč poteklo devet let, odkar je bil kongres delavskih svetov in bi bilo prav, da bi s to konferenco proslavili devetletnico kongresa.

Samoupravljanje je s pomočjo sklepov četrtega plenuma CK KZJ zmagovalno dobojevalo poslednjo bitko z birokratskimi in centralističnimi težnjami v samoupravljanju. Seveda bi bilo mogoče preveč optimistično gledano, če bi trdili, da ne bo samoupravljanje v prihodnje naletelo na odpor pri posameznikih, a te zapreke bo z dobro voljo ter s pomočjo vseh naših delovnih ljudi lahko premagati. Nenehen razvoj samoupravljanja je priča, da je samoupravljanje tudi v praksi dokazalo svojo vitalnost in moč. Konferenca samoupravljalcev ni potrebna zato, da bi šele izdelali nekak politični koncept o njegovem razvoju, niti zato, da bi to potrjevali v praksi, ne, samoupravljanje danes zahteva mnogo več. Samoupravljalci naj bi se na svojem zboru prihodnje leto predvsem dogovorili kje in kako naj bi se razne institucije ter organizacija in različne oblike dela prilagodile zahtevam samoupravljanja.

Potrebno bi bilo tudi, da bi čim prej jasno določili razmerja med delavci podjetij različnih gospodarskih vej. Če vzamemo primer iz prakse, bi bilo tudi zanimivo vedeti katera cena naj bi bila merilo za produktivnost dela v različnih gospodarskih panogah. Od reforme naprej je obveljala tako imenovana svetovna cena, ki se pa žal ne more uporabiti za vsako dejavnost.

Tudi družbeno-ekonomski odnosi v delovnih organizacijah in njihov vpliv na gospodarsko politiko podjetja bodo na tej konferenci prav gotovo našli vidno mesto.

Naivnejše pa je, da se delovne skupnosti sedaj, ko so se

družbeno-politično že uveljavile, uveljavijo še poslovno in tako še enkrat potrdijo, da so one osnovna oblika samoupravljanja takšnega, kjer se človek lahko uveljavi le z rezultati svojega dela.

Da bi se delovne enote poslovno uveljavile, je nujno večje angaziranje strokovnjakov-znanstvenih delavcev, ki vsaj do sedaj še ni bilo na takšni ravni kot bi želeli. Ti strokovnjaki bi morali sodelovati tako na pripravah na konferenco, kot na proučevanju rezultatov, ki jih bo konferenca pokazala.

Pregled in študiranje prakse samoupravljanja je konec koncev tudi naša obveza napram mednarodnemu delavskemu gibanju, saj mu lahko s svetlim zgledom samoupravljanja v marsičem pomagamo pri njegovem uveljavljanju. V zvezi s konferenco samoupravljalcev je predsednik centralnega sveta ZSJ, Svetozar Vukmanović dal daljšo izjavo uredniku Tanjuga, iz katere prevzemamo nekaj važnejših misli:

Konferenca ne bo tribuna za akademske razprave, sestanek, na katerem bomo ponovno slišali splošna načela, ki sploh niso sporna. To mora biti sestanek ljudi, ki so odločeni odkrito razpravljati o popolnoma določenih ekonomskih in družbenih problemih, takih, ki zavirajo samoupravljanje, ter skupaj poiskati vzroke zanje in se dogovoriti, kako delati vnaprej. Neposredni in bolj ali manj odkriti odpor proti samoupravljanju se je med drugim kazal v prizadevanjih, da samoupravljanje ne dobi v novi ustavi SFRJ tistega mesta, ki ga zdaj ima, oziroma da se ne povečajo preveč pravice proizva-

jalcev razpolagati z ustvarjenim dohodkom. To je zdaj v glavnem prenehalo po znanem razširjenem sestanku izvršnega komiteja CK KZJ in še zlasti po brionskem plenumu. Dejstvo pa je, da v praksi kljub temu še marsikdaj ne sprejemajo naprednih rešitev.

Ne enkrat se je zgodilo, da so bile akcije sindikalnih forumov označene kot »vmešavanje od zunaj«, ker je bil njihov namen odstraniti ovire, ki delavcem otežujejo resnično odločanje.

Nikakor ni mogoče, da vsako akcijo družbenih organizacij in organov že vnaprej označimo za »vmešavanje od zgoraj«. V tem primeru bi namreč zanikali vse sedanje oblike organizacije naše družbe ter praktično demobilizirali sile in organizacije, ki se bore za napredek te družbe. Naravno je pravzaprav tako, da od zgoraj navzdol in od spodaj navzgor stalno krožijo vplivi. Samo v takem vsakodnevnem medsebojnem vplivanju na probleme v gospodarstvu in družbi sploh je mogoče poiskati najboljše, najnaprednejše rešitve. V odnosih, h kakršnim težimo, izgublja izraza »zgoraj« in »spodaj« vsakršen pomen, zlasti pa še tistega demagoškega, ki jima ga hočejo pripisati slabi prijatelji samoupravljanja. Ugotovljeno je, da je družbena klima za sklicanje take konference zdaj ugodna, dokončni dnevni red pa se bo izoblikoval med razpravami v kolektivih. Sleherni predlog, ki obljublja napredek samoupravljanja in še boljše ekonomske rezultate, pa naj ga da kdor koli, ga bodo vsi podprli.

A F O R I Z M I

Tistega, ki se boji misliti, imajo večkrat za discipliniranega.

Ni uganil prave, toda način njegovega mišljenja imajo za edino pravilen.

Civilna zaščita

Pogoste elementarne in druge množične nesreče povzročajo v naši republiki, kot tudi drugod, veliko gmotno škodo; v nekaterih primerih so zahtevale tudi človeška življenja.

Varstvo pred naravnimi in drugimi množičnimi nesrečami je bilo doslej pri nas zapostavljeno in šele zadnja leta se pod vplivom katastrof, ki so nas prizadele, obravnavajo z večjo resnostjo.

Z organizacijo civilne zaščite pa je več ali manj enako, le s to razliko, da je bila pri nas vzpostavljena že nekaj let po vojni, in sicer kot »protiletalska zaščita« (PAZ).

Naloga PAZ-a je bila predvsem reševanje ljudi in prva pomoč ob zračnih napadih v vojni. Toda letalska in druga vojna tehnika je v zadnjih nekaj letih toliko napredovala, da je tedanja organizacija zaščite danes že zastarela in v primeru potrebe ne bi mogla izvajati svojih nalog. Oboje nam narekuje, da posvetimo varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami ter organizaciji civilne zaščite primerno skrb, da bi skupnost zavarovali pred njimi. Dosedanje izkušnje dokazujejo, da s primernimi ukrepi, prizadevanjem družbe in ustreznimi dejavnostmi lahko mnoge takih nesreč preprečimo ali pa vsaj zmanjšamo njihove posledice.

Preprečevanje nesreč, kakor tudi zmanjšanje njihovih posledic pa ni dolžnost samo posameznega organa ali ustanove, ampak so v organizaciji civilne zaščite dolžni sodelovati in izvajati priprave upravni organi, ustanove, zavodi, ožje družbeno politične skupnosti, predvsem pa delovne in druge organizacije in seveda tudi vsak posameznik.

Za uspešno izvajanje potrebnih ukrepov in nalog v zvezi z organizacijo zaščite, kot tudi reševanja in ukrepanja ob sami nesreči pa je potrebno, da je širša javnost s temi ukrepi, organizacijo in nalogami seznanjena.

Zaradi razumevanja teh nalog se spomnimo najprej nekaterih hujših elementarnih nesreč pri nas.

NEKAJ HUJŠIH ELEMENTARNIH NESREČ

Ena najtežjih nesreč v zadnjem času je bil vsekakor potres v Skopju leta 1963, katerega posledice so dobro znane. Pred tem je bil potres v Makarski, nato v Slavonskem Brodu 1964. leta in nekajkrat v Litiji, ki smo ga čutili tudi v Ljubljani. Omeniti je še potres v Petrovcu na moru. Območje Ljubljane in ljubljanske kotline v širšem smislu, ki vključuje Kamnik, Kranj in Škofjo Loko, je namreč na potresnem ozemlju, kjer je maksimalna možnost potresa IX° MCS (Mecali-Cancani-Sibergove) lestvice.

Potres je sicer lahko najtežja nesreča s katastrofalnimi posledicami, vendar spadajo poplave med najpogostejše in najboljše nevarnosti elementarne nezgode. To dejstvo potrjuje podatek, da je v Sloveniji okoli 900 km² ali približno 5 % poplavnega območja. Škoda zaradi poplav je zelo velika, saj znaša v zadnjih 10 letih (brez zadnjih poplav letos) okoli 44 milijard S dinarjev. Upoštevanje je treba, da tudi ostale nesreče, kot so: požari, težje prometne in druge nesreče povzročajo prav tako škodo. Konkretna primerjava za to sta železniška nesreča pri Zidanem mostu novembra 1965, ki je razen 9 človeških življenj povzročila tudi veliko gmotno škodo, in železniška nesreča pri Splitu s 30 žrtvami. Takšne in podobne nesreče ne povzročajo škode samo zunaj delovnih organizacij, temveč prizadenejo tudi nje. Primer za to je nekaj podjetij v Kranju, Ljubljani, Celju, Mariboru, Brežicah in dr., ki so imele veliko materialno škodo zaradi poplav, posebnost leta 1964 in 1965.

ŠKODA ZARADI ELEMENTARNIH NESREČ

Zaradi ilustracije podajamo približen pregled škode, ki so jo v zadnjih 10 letih (brez upoštevanja letošnjih) povzročile pri

nas elementarne in druge hude nesreče:

Vrsta nesreče	Škoda v SD
Potresi	919,140.000
Poplave	44.285,626.000
Večji požari	2.042,253.000
Zemeljski plazovi	573,159.000
Ostale nesreče	56,600.000
SKUPAJ	47.876,778.000

V gornjem znesku ni upoštevana škoda zaradi neurij, toče in vetra.

Namen in naloga delovanja civilne zaščite in varstva pred elementarnimi nesrečami je izvajanje potrebnih naprejšnjih ukrepov, da do nesreče sploh ne pride; če pa do nje pride, da se z dobro organizacijo, hitrim in pravičnim ukrepanjem doseže zmanjšanje gmotne škode, predvsem pa omejitev človeških žrtev.

Pogoj za hitro in uspešno ukrepanje ob kakršni koli težji nesreči je vsekakor dobro postavljena in pravočasno pripravljena organizacija civilne zaščite.

ORGANIZACIJA CZ V DELOVNI SKUPNOSTI

Delovna organizacija pa je ključni faktor, kjer je potreba po dobro postavljeni in vnaprej pripravljeni organizaciji civilne zaščite največja, kajti ravno v njej je zbrano in v proizvodnjo vključeno največ materialnih in tehničnih sredstev.

Vse delovne in druge organizacije so namreč po Zakonu o narodni obrambi dolžne, da organizirajo in vzpostavijo civilno zaščito ter vse ostale ukrepe v zvezi z njo za svoje posebne potrebe. Za celotne priprave civilne zaščite v podjetju je odgovoren direktor podjetja.

Organizacijo industrijske civilne zaščite sestavljajo štab CZ in ustrezne reševalne enote. Štab je strokovno-operativni organ, ki mu je glavna naloga: izdelava plana CZ, vodenje reševalnih akcij v primeru elementarne ali druge težje nesreče ter izvajanje preventivnih ukrepov.

ŠTAB CZ

Da bi štab CZ bil sposoben izvajati navedene ukrepe, ga morajo sestavljati strokovni ljudje, ki podjetje in tehnološki proces proizvodnje dobro poznajo. To so inženirji, tehniki, obratovodje in drugi ustrezni strokovnjaki. Po funkcijah ga sestavljajo: načelnik štaba kot vodja in člani štaba, ki so obenem vodje posameznih služb oz. reševalnih enot. Člani štaba in njegov načelnik imajo namestnika.

Pogumni spust po vrvi

Organizacijo industrijske CZ sestavljajo tudi posamezne službe — reševalne enote, in sicer: služba obveščanja, alarmiranja in zvez; tehnično-požarna služba; sanitetna služba; protipožarna služba; služba reda in varnosti ter RBK (radiološko-biološko-kemična) služba.

Širina organizacije industrijske službe CZ oz. posameznih reševalnih enot v podjetju je odvisna od raznih dejavnikov, in sicer: velikosti podjetja (zaposlenega števila ljudi), tehnološkega procesa proizvodnje, predvsem pa od ogroženosti podjetja in njegove bližnje okolice po elementarnih in drugih nesrečah.

Tako je v podjetju lesno poslovalne industrije poseben poudarek na protipožarni službi in s tem v zvezi na preventivnih ukrepih.

V podjetju kovinske stroke, ki je na potresnem območju, pa bo poudarek na tehnično-reševalni in sanitetni službi itd.

Pri določanju ljudi v posamezne službe in ekipe CZ je treba upoštevati poklic in delovno mesto posameznika, kakor tudi nekatere druge činitelje. Tako sestavljajo na primer tehnično-reševalno službo v glavnem zidarji, tesarji, inštalaterji, ključavničarji, varilci itd. V sanitetno službo določimo predvsem ženske in osebe, ki so že končale kakršne koli tečaje prve pomoči. Isto načelo velja tudi za vse druge službe in posamezne ekipe, seveda po možnostih.

Z izdelavo planov CZ in formiranjem določenih služb in ekip pa še ni vse doseženo. Pripadnike posameznih enot je potrebno tudi strokovno usposobiti za hitro in učinkovito, predvsem pa

Delo je 25. avgusta letos objavilo članek z naslovom »Pepel na zračni blazini«. Članek govori o pomembnem izumu inž. Nedeljka Periča in ga zato v kratkem ponatiskujemo:

Številne toplarne, hidroelektrarne, cementarne in druge tovarne imajo precej težav z odstranjevanjem pepela, žlindre in drugih odpadkov.

Sistem transportiranja pepela s pomočjo pnevmatskih transportnih korit, ki jih izdelujejo v tovarni Litostroj, ne da bi uvozili le en sam del, povsem ustreza za odstranjevanje prahu. To napravo, ki je prva te vrste v Jugoslaviji, je Litostroj že montiral v novi ljubljanski toplarni, kjer se je pokazalo, da je res dobra in da povsem ustreza vsem zahtevam tovrstnega objekta. Ko so litostrojski strokovnjaki napravo preizkušali v termoelektrani Kosovo-Obilič, so se tamkajšnji strokovnjaki tako navdušili, da so sklenili, da jo bodo dali tudi oni vgraditi. Tudi pogodba za izdelavo in montažo enakih naprav v novi hidroelektrarni Trbovlje II. je že podpisana.

V Litostroju pričakujejo, da bodo v kratkem dobili še več

Gasilska četa pri obveznih vajah

strokovno ukrepanje v primeru elementarne in druge težje nesreče.

Strokovna, kakor tudi praktična priprava CZ se izvaja prek ustreznih strokovnih tečajih po učnem programu za reševalne enote industrijske CZ.

ORGANIZACIJA CZ ZUNAJ PODJETJA

Varstvo pred elementarnimi in drugimi množičnimi nesrečami je organizirano tudi zunaj podjetja. Torej v občinskem (v Ljubljani mestnem) in tudi republiškem merilu.

Organizacija varstva pred elementarnimi in drugimi nesrečami zunaj podjetja je v glavnem enaka kot v delovni organizaciji, vendar z nekaterimi razlikami. Tudi tu so formirani štabi za varstvo pred elementarnimi nesrečami in ustrezne službe, katerih nosilci so ustrezni organi,

zavodi, ustanove, ožje družbeno-politične skupnosti idr.

Primer: nosilci sanitetno-zdravstvene službe pri elementarnih nesrečah so: bolnišnice, zdravstveni domovi, reševalne postaje in RK; tehnično reševalne službe: posamezna gradbeno-komunalna podjetja; strokovne ekipe varilcev in drugi. Nosilci transportne službe so transportna podjetja itd.

Uspeh naših skupnih naporov za preprečevanje nesreč, kakor tudi za zmanjšanje njihovih posledic, bo popoln le tedaj, če bodo pri tem sodelovale delovne organizacije, upravni organi, ustanove, ožje družbeno-politične skupnosti in vsak posameznik, pri čemer naj nas vodi misel da nesreča nikoli ne počiva.

Peter Zorko

referent za ind. zaščito pri upravi za NO

Pepel na zračni blazini

naročil, saj je v Jugoslaviji v gradnji več termoelektrarn, ki bodo zaradi čimbolj nemotenega in čimcenejšega obratovanja gotovo izbrale njihovo napravo za odstranjevanje pepela. S podobnimi napravami je Litostroj opremil tudi številne cementarne v naši državi.

Inž. Nedeljko Perič, glavni konstruktor v Litostroju, ki je konstruiral tudi omenjeni sistem pnevmatskih korit, je povedal, da se je šest let intenzivno ukvarjal z izpolnjevanjem sistema transportiranja pepela in drugih prašnih materialov.

V zaprtem štirioglatem koritu, ki je s prozorno ploščo razdeljeno na dva dela, je v zgornjem delu pepel, v spodnjem pa zrak pod pritiskom. Prozorna plošča je iz kremenčeve sige (izdeluje jih ljubljanski zavod za raziska materiala in cementarna Anhovo), stisnjeni zrak, ki ga vpihujejo v spodnji del ventilatorji, pa skozi ploščo prihaja v zgornji del korita in prašni materiali po »zračni blazini« drse v zaželeno smer. Korita so seveda nekoliko nagnjena. Poraba energije za pnevmatsko transportno korito je zelo majhna.

Pisali so...

Dne 14. 8. 1966 je Politika iz Beograda objavila daljši članek z naslovom »Litostroj gradi eno največjih dvigal na svetu«.

V članku je najprej omenjeno, da je Litostroj dne 22. junija prejel naročilo za kombinirano dvigalo s celotno nosilnostjo 800 ton, ki bo instalirano v strojni hidroelektrarni v Džerdapu v železnih vratih na Donavi.

Po pogodbi naj bi bilo dvigalo izdelano v roku 20 mesecev, a njegova vrednost naj bi znašala več kot milijardo starih dinarjev. Do sedaj v Evropi takih dvigal še niso delali. Podobna dvigala s tako močjo najdemo samo na velikih hidroelektrarnah v Sovjetski zvezi.

Sama jeklena konstrukcija obeh mostov bo znašala 200 ton, a en nosilec bo tehtal 45 ton. Rotor generatorja brez pomožnih elementov je težak 650 ton, kar je skoraj toliko kot 20 Dieslovih lokomotiv, a glavni reduktor za dviganje bo tehtal 18 ton, ter bo eden največjih reduktorjev v Evropi, namreč takih, ki so montirani na dvigala. Cele kompozicije vlakov bodo morale prevažati dele tega dvigala, ki bo z ozirom na roke ostalih proizvajalcev v svetu izdelan v relativno kratkem času.

Litostrojsko dvigalo bo imelo tudi specialne naprave, ki bodo

omogočile postavljanje in premeščanje ogromnih strojnih delov do milimetra natančno, ter brez kakršnega koli nihanja.

Za strokovnjake Litostroja se zanimajo tudi romunski projektanti saj jih bodo vzeli pri izgradnji objektov, ki jih bodo montirali na njihovem delu gradbišča, za konzultante.

O tem velikem uspehu Litostroja je pisal tudi Privredni pregled iz Beograda dne 20. 8. 1966 in je poleg članka z naslovom »Dvigalo v 540 vagonih« objavil tudi sliko enega izmed Litostrojskih dvigal.

OBVESTILO UREDNISTVA:

Na uredništvo se vrača vsak dan več izvodov časopisov na katerih piše »neznan« ali »odpotoval« naslov nezadosten. Člani kolektiva pa se večkrat pritožujejo, da ne dobivajo časopisa čeprav so že toliko let v Litostroju. Uredništvo bo imelo manj dela in zadovoljni bomo tako mi kot vi, če bo vsak tisti, ki so se v zadnjem času preselili in oni ki ne dobivajo časopisa sporočil svoj naslov na telefonsko številko 583.

Iz zgodovine Litostroja

ING. LEOPOLD ŠOLC

150 strokovnjakov in 7000 konjskih moči

G. F. Schneider (spredaj levo) s svojimi sodelavci leta 1922 v Strojnih tovarnah in livarnah v Ljubljani. Poleg njega sedi pokojni Mihael Dobovišek, zadaj desno pa stoji Milan Rabič, ki je bil do nedavnega honorarni uslužbenec Litostroja

Starejši že pozabljajo in mladi morda sploh še niso slišali, da smo imeli v Škofji Loki med obema svetovnima vojnama za takratne čase pomembno tovarno vodnih turbin. Ta je mimo splošnega ugodnega vpliva na gospodarstvo v našem kotu odigrala veliko vlogo v zgodovini slovenske industrijske dejavnosti: bila je člen neprekinjene verige izdelovanja vodnih turbin na Slovenskem, ki sega od zibelke našega železarstva v Žužemberku do današnjega Litostroja. Zato je prav, da ob priliki, ko Loški muzej prevzema v varstvo tehnični arhiv tovarne vodnih turbin G. F. Schneiderja, nekoliko pokramljamo o tem podjetju.

Loka leta 1922

Dandanes, ko sega Škofja Loka tja do rdečih sten Kamnitnika in Suhe, ko jo nova stanovanjska naselbina na levem bregu Selšice povezuje s Staro Loko in ko prometni vrvež avtobusne postaje priča o njenem živahnem gospodarskem utripu, si težko predstavljamo mesto, ki sta ga še omejevali in stiskali pod grad strugi obeh Sor.

Še težje si predstavljamo takratno življenje v njem. Svetovna vojna je bila bolj ali manj pozabljena, nova država je bila tu, toda nihče ni prepričljivo povedal, kaj in kako. Nič čudnega torej, da se ni nikomur in nikamor mudilo in da je življenje potekalo mirno in počasi. Stevilne trgovine, obrtne delavnice ter nekaj mlinov in žag so s svojimi uslugami Loki in okolici pomenile osnovo mestnega gospodarstva. Omeniti je treba še gostilnice, kjer so okoličani po poslovnih opravkih obnavljali svoje moči za vrnitev domov in kjer so meščani našli prijetno okolje za preganjanje dolgega časa z večernimi razgovori.

Toda tako mirno vendarle ni bilo! Nimamo v mislih niti političnih razgovorov, ki so med klerikalci in liberalci lahko dosegli »forte«, niti po vincu povzročnih izgredov, ki jih je mestna policija skušala zatreti s posredovanjem svojega edinega moža. Mislimo na nemir, ki ga povzročajo moderna tehnična sredstva kot nujni spremljevalci prizadevanj po sodobnosti v gospodarstvu. Tega je takrat v Loki že nekaj bilo! Štirikrat dnevno je zatlula sirena tovarne klobukov »Šešir« in približno tolikokrat je odpeljal izpred »rotovža« na kolodvor častitljivi »Saurer« z betonske plošče, ki je bila dolga desetletja v Loki edini delček nemakadamskega cestišča. Odpe- ljal je hrupno in počasi, toda hi-

tro dovolj, da je ob suhem vremenu zavlil v prah stojnico z bonbončki, lectom in malim kruhom, ki jo je stari Zofkež z zdravim smislom za trgovino postavljaj tja, kjer se glavni trg zožuje v sedanjo Blažovo ulico.

Če upoštevamo še okolnost, da je Loka kot prvo slovensko mesto imela že leta 1893 javno elektrarno z istosmernim tokom in da je prav pred letom dobila v Vincarjih novo moderno hidroelektrarno za proizvodnjo izmeničnega toka, potem Loki izpred 43 let res nihče ne more očitati, da si v okviru danih možnosti ni prizadevala v korak s časom.

Tako približno je bilo v Škofji Loki leta 1922, ko so Ločani dobili novo snov za razgovor in bili priča ustanovitvi podjetja, ki je kmalu zatem zaslovelo daleč izven meja slovenske domovine.

Gospod iz Švice in polcilindri

Nekateri so ga videli že pred letom, ko je prihajal iz Ljubljane na novo hidroelektrarno, za katero so turbino dobavile in montirale tamkajšnje Strojne tovarne in livarne. Drugi so ga opazili, ko si je ogledoval Krennerjevo pristavo, ki je stala tam, kjer je sedaj hiša št. 10 v Jegorovem predmestju (Dom avtomoto društva). Mož je bil v najboljših letih, drobne, ne prevelike postave in od marljivega dela nekoliko upognjenega hrbta. Njegova hoja je bila hitra, prav take so bile kretnje rok. Na poudarjenem ozkem nosu so mu slonela očala.

Bolje obveščeni so že vedeli, da je ta gospod Švicar po rodu

in državljanstvu, po poklicu inženir, in da je njegovo ime Gottlieb Franz Schneider. Z loškim »magnatom« Krennerjem, ki je še pred nedavnim imel v Loki tovarno sukna, sta se baje sporazumela za pristavo, kjer namerala Švicar urediti veliko strojno delavnico. Govorice niso zgrešile resnice. Pristave so se lotili zidarji gradbenega podjetja Ogrin, predelali hlev v delavnico in zgornji del v stanovanjske prostore. Mizarska dela je opravilo mizarstvo Okorn. Sledila je montaža obdelovalnih strojev, g. Schneider se je z družino preselil iz Ljubljane v nove prostore, najel strokovno delovno silo, obesil nad delavnico napis »Inž. F. Schneider, strojno stavbna delavnica, spec. turbine in regulatorji« in — začel je.

Natančno vemo, kako je privreda življenjska pot Schneiderja v Ljubljano. Ni pa znano, zakaj si je za svojo domovino izbral prav Škofjo Loko, saj bi svoje podjetje lahko osnoval tudi v Ljubljani ali katerem drugem mestu. Preostajajo nam le domneve. Morda mu je Krenner, s katerim se je verjetno seznanil med delom na hidroelektrarni v Vincarjih, ponudil pristavo za zelo ugodno ceno? Morda mu je kot zelo skromnemu človeku ugajala skromnost naših ljudi? Morda pa se je odločil za Loko zato, ker mu je bila všeč njena okolica? Če poslednje ni bilo odločilno, sodočalo je vsekakor, saj je v razgovoru večkrat poudaril, da se v Loki dobro počuti, ker ga grički okrog nje spominjajo na njegovo švicarsko domovino.

Pravica mladih vseh dob je in je bila, da si privoščijo kako modno posebnost. Te pravice so uporabili tudi mladi strugarji in ključavničarji, ki so prišli iz Ljubljane delat k Schneiderju: omislili so si polcilindre, ki so bili edina pokrivala te vrste v Škofji Loki in zato pri vrlih Ločankah in Ločanih deležni večje pozornosti kot ustanovitev podjetja. Polcilindri so najučinkoviteje razglašali, da je prišlo v Loko nekaj novega!

Mimogrede omenimo še to, da so se ti mladi ljudje očitno dobro zavedali, kaj večja njihova popularnost: kot prvi v Loki so kratko zatem pričeli nositi še »pumparice«...

Čudna so pota usode

G. F. Schneider je bil povsem upravičen naglasiti v napisu nad delavnico, da je podjetje specializirano za turbine in regulatorje, saj je imel ob prihodu v Škofjo Loko za sabo že dvanaestletno izkušnjo.

Po diplomiranju na štiriletnem tehnikumu v Burgdorfu (Švica) leta 1910 se je namreč Schneider zaposlil pri podjetju »Andritz« v Gradcu (Avstrija), pomembnem izdelovalcu vodnih turbin. Dodeli-

li so ga v konstrukcijski biro kot pomočnika ing. Schönbachu, izkušnemu strokovnjaku, ki se je lahko pohvalil že z lepim številom konstruiranih vodnih turbin za takratne čase znatnih moči.

Leta 1912 se je ing. Schönbach preselil v Ljubljano, kjer je pri tvrdki Tönnies prevzel mesto tehničnega vodje, uspešno nadaljeval z delom na vodnih turbinah, ki so bile glavni proizvod tega podjetja, patentiral nekaj novosti s področja regulacije vrtilne hitrosti in konstruiral prvi na slovenskih tleh izdelani regulator, ki so ga montirali v turbinski napravi tovarne usnja Polak v Trzinu. Ing. Schönbach ni pozabil na svojega pomočnika v Gradcu. Ze leta 1912 ga je telefonsko povabil v Ljubljano, s čimer je priznal in poudaril njegovo sposobnost. Schneider se je vabilu takoj odzval in tako prišel v Slovenijo.

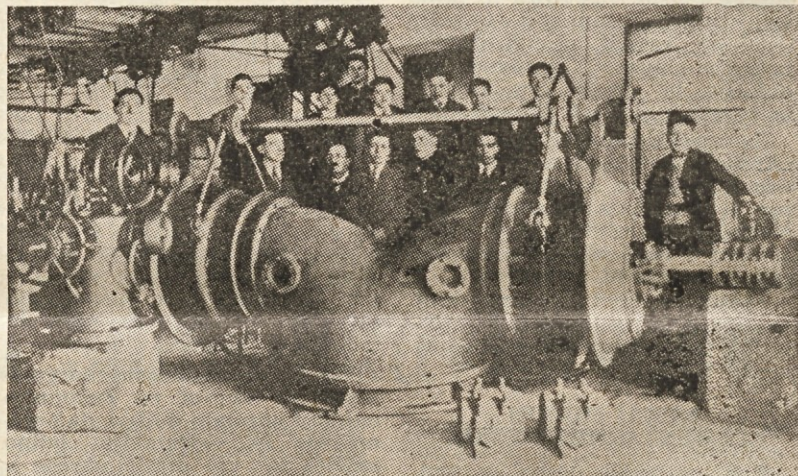
Leta 1914, ko je ing. Schönbach moral na fronto, je Schneider prevzel šefovsko mesto v turbinski konstrukciji tvrdke Tönnies in ostal tu do leta 1917, ko je zaradi pomanjkanja naročil in slabih življenjskih pogojev odšel na Ogrsko. Ostal je zvest svoji stro-

skupen transmissijski pogon. Med strojnimi je bila ena daljša, primerna za struženje gredi, druga pa »planska« s premerom plošče 1,5 m; ta je ustrezala struženju večjih in krajših kosov, kot npr. turbinskih gonilnikov.

Delo je steklo leta 1923, zaposlenih je bilo le pet ljudi. Tu sta všteta tudi lastnik, ki je sam — tako kot vsa leta kasneje — krepko prijel za delo, in njegova žena — knjigovodkinja in administratorka. Med kvalificiranimi delavci sta bila tudi dva Švicarja.

Nekaj naročil je prinesel Schneider že s sabo v Škofjo Loko, druga so sledila neposredno zatem, čemur se ni treba čuditi, saj si je med skoraj desetletnim strokovnim delovanjem v Ljubljani pridobil velik strokovni sloves in širok krog znancev med mlinarji in žagarji.

Vsakega naročnika je bilo treba obiskati, si ogledati mesto, kjer naj bi bila turbinska naprava, napraviti ustrezne skice in izmeriti padec in pretok vode kot osnovna činitelja, ki določata moč, vrsto in velikost vodne turbine. Za to potrebne naprave, kot nivelacijski instrument in hidrav-

Kolektiv delavnice na Pristavi s šefom v sredini leta 1928 ob Franci- sovem dvojčku za 164 KS in avtomatskim regulatorjem za Meščansko korporacijo Kamnik. Poleg Schneiderja stoji tov. Okorn Ivan, dolgoletni šef pogona v Litostroju in upokojeni strgarski mojster Franc Matul. Na skrajni levi tudi naš znanec strugar tov. Alojzij Klančar

ki, se zaposlil pri turbinski tvrdki Pohl v Szombathelyju in nadaljeval s konstruiranjem vodnih turbin.

Po koncu prve svetovne vojne se je Schneider vrnil v Ljubljano. Tu je bil priča likvidaciji podjetja Tönnies in ustanovitvi Strojnih tovarn in livarn, podjetje domače delniške družbe. Prevzel je mesto šefa turbinske konstrukcije.

Strojnimi tovarnam in livarnam ni bilo usojeno dolgo življenje. Podjetje ni moglo delati s tolikšnim dobičkom, kot so ga zahtevali bankirji. Počasi in vztrajno je propadalo, a že leta 1930 doživelo svoj konec.

Domnevamo, da je Schneider zgodaj zaslutil, kako se stvari obračajo. Po drugi strani pa je bila potrebna pogonska energija mlinom, žagam in obrtnim delavnicam, ki so jih postavljali po privatni iniciativi. Ni še bilo električne mreže, ki bi segala v vse kraje, in treba je bilo izkoristiti energijo rek in potokov, ki jo je narava v izobilju ponujala. Schneider kot poslovno razgledan, podjeten in strokovno široko usposobljen človek se v danih okoliščinah ni mogel ukvarjati z drugimi mislimi, kot da se osamosvoji. Spor v Strojnih tovarnah in livarnah, ki je nastal zaradi njegove zahteve po bolj- ših ulitkih, je pospešil odločitev. Leta 1922 je odpovedal službo in začel na svoje.

Prva leta

Oprema delavnice je bila kaj skromna: dva vrtna stroja, brusilni stroj in tri stružnice na

lično krilce, je prenašal v nahrbtniku, iz katerega je štrlela navzgor merska lestev. Ta nahrbtnik, Schneider in bicikel so postali neločljivi delovni tovariši in značilna slika na loških ulicah.

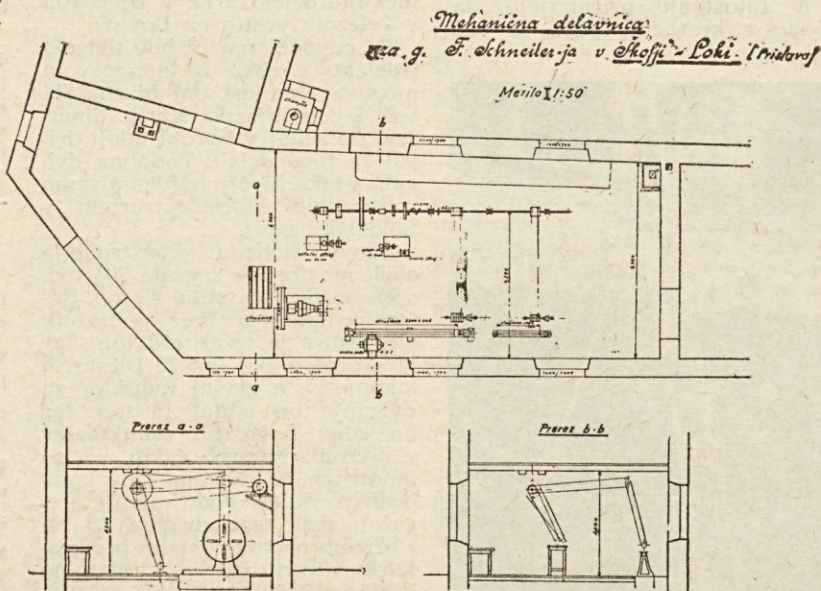
Bicikel je čez nekaj let zamenjalo motorno kolo, tega pa kasneje avto, kupljen iz druge roke. Schneider ga je sam popravil. Šele okrog leta 1929 je končno prišel do novega vozila, ki se je dostojno vključilo v tedanji škofjeloški avtomobilski park, obstoječ iz treh ali štirih strojev.

Napredek je bilo mogoče zabeležiti tudi pri delovni sili. Z večanjem števila naročil je nastala potreba po novih strugarjih in ključavničarjih. Schneider jih je iskal z oglasi v »Jutru« in po osebnih poznanstvih. Uspel je in že leta 1925 imel šest pomočnikov.

Nadaljevanje

RAZPRAVE O REORGANIZACIJI ZK V LITOSTROJU

Tovarniški komite ZK Litostroja je po sklepih IV. plenuma CK ZKJ obravnaval na svoji zadnji seji dne 8. 9. 1966 vprašanje reorganizacije ZK v našem kolektivu. Sklenil je predlagati osnovnim organizacijam, naj najkasneje do konca septembra pretrasejo omejeno problematiko in dajo svoj prispevek tovarniškemu komiteju. Tovariški komite ZK bo takoj v začetku prihodnjega meseca po predloženih predlogih zadevo ponovno obravnaval.

Načrt iz leta 1922 za ureditev pristave v mehanično delavnico (sedaj hiša št. 10 v Jegorovem predmestju v Škofji Loki)

Varnost (ne) varnost - varnost

Preventiva - prva stopnja v skrbi za delovnega človeka

Vsak dan beremo ali slišimo o preventivi. Vendar ne vem, če bi lahko kdo med nami točno povedal, kaj beseda preventiva lahko pomeni, kakšne dejavnosti zajema, kakšen je njen namen.

V starem veku so smatrali pregonstvo v rudnike za smrtno obsodbo, ker so takratni rudarji umirali mladi. Tudi v srednjem veku so kamnoseki že po nekaj letih umrli za boleznijo, ki ni bila nalezljiva. Še v preteklem stoletju je doživel angleški rudar največ 26 let. Z razvojem industrije in rudarstva na eni strani in zorenje delavske zavesti na drugi je nujno moralo priti do reševanja vprašanja, zakaj morajo ljudje, ki so zaposleni v industriji in rudarstvu, umirati prej kot drugi prebivalci. Tudi razvoj ekonomskih znanosti in praktična izkušnja sta pokazali, da je neka gospodarska organizacija donosna takrat, kadar je delovna sila stalna čim bolj zdrava in njena življenjska doba čim daljša. S tem odpade čas priučevanja in čas, ki je potreben, da novi delavec doseže določeno raven stalne najvišje storilnosti. V tej fazi razvoja je bila še izključena medicina, katere pomen za razvoj gospodarstva ni do tedaj še nihče priznaval, kar marsikje velja še danes.

Oglejmo si dejavnost medicine v gospodarstvu in njen pomen nazaj. Mimogrede bi opozoril še na to, da medicina po svojem bistvu niti ne sme biti bič gospodarstva, niti potuha delomrnežu. Njena naloga je ščititi delavce pred kvarnimi vplivi delovnega okolja, jih zdraviti, pa tudi varovati materialne koristi drugih delavcev pred nekaterimi nezavednimi in nezrelimi delavci, ki skušajo izrabljati medicino v svojo osebno korist.

Kakšno je torej delovno področje medicine v gospodarskih organizacijah? Začnimo kar s sprejemom na delo, n. pr. za čistilca v jeklolivarni. Zdravnik mora pri prvem pregledu ugotoviti, ali je delavec sploh sposoben za to delo. Ni dovolj, če samo vprašamo ali je novodošli delavec zdrav, pogledamo ali ima cele ude in če ni morda plav kot češplja. Tako se namreč običajno dela na terenu. Pravilen postopek je popolnoma drugačen in izhaja iz dobrega poznavanja delovnega procesa. Vemo, da čistilec pri grobem čiščenju odlitkov uporablja pnevmatsko dleto, da nastaja pri čiščenju prah, da je izpostavljen prepihu, da v čistilnici hkrati avtomato režejo napajalnike, pri čemer se razvijajo plini, ki se razvijajo tudi pri drugih procesih, da je v čistilnici ropot itd. Iz vsega tega sledi, da moramo pri spraševanju iskati obolenja, ki bi se poslabšala, če bi delal kot čistilec, in obolenja, ki bi nudila ugodne pogoje za razvoj bolezni zaradi izpostavljenosti škodljivim plinom. Tako moramo pri spraševanju odkriti morebitno tuberkulozno obolenje kateregakoli organa, obolenje nosa, žrela, grla, srca, pljuč, obolenja ožilja, sklepov, kosti, mišič, obolenja ušes in okvare sluha. Razen tega je treba izvedeti, kakšna dela je doslej opravljal, kje je bil zaposlen in koliko časa. To je namreč zelo važno, kajti rudar kopač, ki je 15 let delal v jami, bo prej obolel za silikozo kot rudar, ki je bil 30 let zaposlen na mehaniziranem dnevnem kopu. Marsikaj seveda novodošli pozabi povedati ali pa tudi noče. Zato mora biti pregled čim natančnejši. Seveda tudi tu še zmeraj kaj uide. Najbolje bi bilo kajpak, da bi vsak prinesel s seboj zdravstveni karton iz ambulante, kjer se je zdravil.

Ko je pregled končan, ga je treba v celoti zabeležiti. Morda bi kdo dejal, čemu toliko pisanja, če je na pregledu ugotovlje-

no, da je novodošli popolnoma zdrav. Vendar nam bo takoj razumljivo, da je to potrebno, če vemo, da nam izraz bp t. j. brez posebnosti ne pove, v kolikšnem obsegu je bil pregled opravljen in ali je bila kvaliteta pregleda res ustrezna. Razen tega nam je natančen opis prvega pregleda nudil solidno podlago za spremljanje zdravstvenega stanja pri kasnejših pregledih. Natančen in pravilen prvi pregled zavaruje delavca pred nepravilno in zdravju škodljivo zaposlitvijo, na drugi strani pa gospodarsko organizacijo pred zaposlitvijo človeka zdravstveno nesposobnega za določeno delo. Dvomim, do bi bila katera koli skupina zadovoljna, če bi bila polovica ali četrt njene sestave stalno v bolniškem stališču.

Kakšen je namen naslednjih periodičnih pregledov? Opozoriti moram, da mora biti prav tako natančen kot pred nastopom dela. Silikoza je res samo obolenje pljuč. Vendar ne ostane samo pri tem. Zaradi silikoze se sčasoma zmanjša sposobnost pljuč za sprejemanje zraka in oddaja kisika v krvi. Zaradi sprememb v gradbeni sestavi pljuč se poveča pritisk v pljučnem ožilju, zaradi česar je desna polovica srca preobremenjena in pride do nekaterih sprememb na srcu, kar se spet odraža na ožilju in drugih organih. Ali pa vzemimo ropot. Najbolj očitno škodljiva posledica ropota je okvara in kasneje izguba sluha. Vendar ne ostane samo pri tem. Zaradi stalnega draženja živčnih končičev in niti avtonomnega živčnega sistema pride do zbadanja pri srcu, hitrega utripanja, pojačane izločanja želodčnih sokov itd., kar se po daljši dobi pokaže v obliki organskih okvar v sestavnih delih srca, na želodcu pa kot želodčni čir ali čir na dvanajsterniku.

Ali vzemimo n. pr. stresljanje pnevmatskega orodja, kar ima za posledico okvare ožilja, sklepov, včasih tudi težke okvare kosti, n. pr. v zapestju. Vendar ne smemo pozabiti, da se neštete okvare ne pojavijo takoj. To zavisi predvsem od konstitucionalne nagnjenosti k nekaterim obolenjem. Kdo bo prej zbolel in kdo sploh ne bo zbolel, tega ne vemo. Zato ne moremo v naprej reči, ta in ta mora na pregled, ampak morajo nanj vsi, ki delajo v enakih delovnih pogojih, da lahko vedno ugotovljamo morebitne škodljive posledice na človeškem organizmu. Tudi tu mora biti pregled natančen in zapis točen, kajti le na ta način lahko pripomoremo delavcu do priznanja pravic, ki mu gredo, če je na delu obolel za različnimi obolenji. Drugače se lahko pripeti vsakemu tako, kot nekemu Litostroj-skemu delavcu, ko je po nekaj letih skoraj popolnoma izgubil sluh, pa mu niso priznali poklicne okvare sluha, ker ni bilo dokumentov o sluhu pred nastopom dela, niti o razvoju okvare med delom.

Pri periodičnem pregledu pa ne ugotovljamo samo zdravstvenega stanja, temveč tudi higien-sko stanje delovnega okolja in na podlagi ugotovljenih okvar v človeškem organizmu, opozarjamo odgovorne organe (HTV, delavski svet podjetja, tehnično službo) na nepravilnosti, ki jih je treba odpraviti. Marsikaj ni mogoče popraviti zaradi finančnih težav, marsikaj pa zaradi premajhne prizadevnosti odgovornih. Ali morda zares ni mogoče za strugarja, ki osem ur stoji, pa ima obolele kolke ali hrbtenico, pripraviti primerne

sedeža? Vsi vemo, da si pri domačih delih pomagamo na različne načine, da bi si olajšali delo. Ali ne bi to poskusili tudi na delovnem mestu? Ali ni mogoče livarja opremiti z nakolenkami, da ne bi klečal na vlažnih tleh?

Upam, da sem dovolj razumljivo prikazal pomen pregledov pred nastopom dela in periodičnih pregledov. Vendar s tem preventiva še ni zaključena. Preventiva je neločljivo združena s kurativo ali zdravljenjem. Poglejmo na primer samo prehladna obolenja zg. dihalnih poti (nos, žrelo, grlo). Res je povsem naraven pojav, da se prehladimo, če smo potni in na prepihu. Toda, ali je potrebno da oboli za tem več ljudi pri nas kot v drugih gospodarskih organizacijah? Res so pri nas specifični pogoji dela, vendar prepričan ne spadam med značilnosti delovnega procesa. Tisti, ki delajo pri vratih, se jeze na vsakogar, ki pušča vrata odprta, vendar tudi ti ljudje puščajo potem vrata odprta, brž ko so prestavljeni na delovno mesto, kjer ni prepiha.

Tudi tu ima preventiva svoje področje. Ugotoviti je treba, zakaj so nekatera obolenja pogostejša, opozoriti na odkrite vzroke in zahtevati njihovo odpravo. Na drugi strani pa je treba preučevati in opozarjati ljudi na te vzroke obolenj. Skoraj ni obolenja ali poškodbe, ki bi jo lahko preprečili, če bi vedno mislili na posledice nepravilnosti ali malo-

marnosti. Vendar se preventiva ne konča pri izhodu iz tovarne. Preventiva mora segati na vse področje človeškega življenja. Ali moremo pričakovati dolgotrajne koristi, če je nekdo zaposlen ves delovni čas, potem pa izredno študira ali opravlja doma še 8 — 10 ur težkega dela? Ali moremo pričakovati dolgotrajne koristi delavca, če se pripelje na delo 100 km daleč, se enkrat na dan do siteda naje, potem še zorje njivo ali pokosi travnik, gre ob 23 uri spat in ob treh zjutraj vstane? Ali moremo pričakovati uspeha od matere, če po osmih urah dela zunaj opravlja doma še vse gospodinske posle, pa je morda mož še pijanec? Ali bo morda družina prizadetega zadovoljna, ko bo morala vzdrževati mladega stavca ali pa celo ostati brez vzdrževalca?

Nešteto pa je še drugih problemov. Vse to spada v področje preventive. Vse to mora preven-

tiva rešiti. Kljub temu, da naše finančne in kadrovske zmogljivosti ne dopuščajo, da bi se vsega tega lotili, vendar teh stvari le ne smemo prezreti. Napori, ki jih bomo vložili v to delo, se bodo morda obrestovali šele v naslednji generaciji ali kasneje, vendar neke uspehe bomo le dosegli. Seveda ne smemo pozabiti na najvažnejše, na ustrezni kader, na povezavo in sodelovanje z vsemi dejavniki, ki so odgovorni za zdravje človeka, ki je ustanovni listini OZN »stanje popolnega fizičnega, mentalnega in socialnega blagostanja«. Iz tega sledi, da mora biti tesna povezava med zdravstvom, kadrovsko-socialno službo in HTV službo ter ostalimi organi tovarne. Potrebno pa je tudi sodelovanje z vsemi politično-teritorialnimi organi in njihovimi službami. Vse to terjajo od nas skrb za človeka.

Dr. Edo Tepina

V kakšnem okolju delamo?

Človekova storilnost je v veliki meri odvisna od okolja v katerem dela. Dobro in normalno se počuti človek le, če je prostor okoli njega pospravljen, čist in če so mikroklimatski in ostali pogoji normalni.

V nekaj naslednjih sestavkih bomo skušali razložiti in prikazati delovne pogoje pri nas.

PRAŠNOST

Prašnost je ena izmed najbolj pogostih škodljivosti, ki so ji delavci izpostavljeni na delovnih mestih. Kateri in koliko prahu je škodljivo za naše zdravje?

Manj nevaren v našem podjetju je lesni in premogov prah, ki draži sluznice, da se vnamejo. Seveda je tudi to kaj neprijetno, sploh če je človek dovzeten za taka obolenja. Vendar v naši kurilnici ni tako velike nevarnosti saj zaprašeni razen pri transportnem traku ni.

Mnogo bolj nevaren je kremov prah, ki ga je tudi največ v našem podjetju. Ta povzroča hudo bolezen silikozo. Najbolj nevaren je prah pod 5 mikronov (1 mikron je 0,001 mm). Večji delci se zaustavijo že v nosu. Nosna sluznica je poraščena z dlavicami, in vlažna, tako da zadržijo skoraj vse delce, večje od 5 mikronov. S kihanjem ali kašljanjem se potem ti prašni delci iz telesa odstranijo. Težje pa je z manjšimi delci. Ti potujejo z vdihanim zrakom naprej v pljuča oz. pljučne vršičke, se tam usedejo in tako rekoč zacementirajo te pljučne vršičke. Dihanje postaja vse težje in težje. Seveda ta proces »cementiranja« pljuč ne gre tako hitro; odvisno je, kako je človek odporen proti bolezni, oz. kakšna je koncentracija prahu. Ta proces lahko traja tudi do 20 let. Prašni delci imajo tudi vsak svojo težo. Čim težji so, tem hitreje padajo. Delci okrog 1 mikrona pa se sploh ne usedejo, ampak stalno lebde v zraku.

Kako ugotovimo, kje in koliko je prašnih delcev?

Posebna aparatura vsesa določeno količino zraka, prah se usede na steklo, kjer pod mikroskopom preštejemo in ugotovimo velikost prašnih delcev. Seveda

je tudi važno, kakšni so ti prašni delci glede na kemijsko sestavo ali količino prostega silicijevega dioksida ali kakega drugega prahu.

Tudi pri nas imamo tako pravo — »koniometer«. Z njo merimo prašnost ob različnih delovnih časih, vremenskih spremembah in letnih časih. Koncentracija prahu zavisi od delovnega časa, saj vemo, da je zjutraj ko šele začnemo z delom, manjša kot pa opoldne. Če je vreme deževno, vlažno in je zračni pritisk nizek bo prašnih delcev več kot ob lepem vremenu. Pa tudi po zimi, ko so prostori zaprti in je zračenje manjše, je več prahu. Zato je potrebno napraviti toliko meritev, da dobimo realno sliko.

Kje so pri nas taka, zdravju škodljiva delovna mesta?

Vsekakor bi bili na prvem mestu metalurški obrati, kjer so vsa delovna mesta več ali manj izpostavljena tem škodljivim vplivom, nadalje brusilnica in ostrilnica nožev, brušenje tekačev itd. Zato se je potrebno načrtno in uporno boriti proti prahu v industriji. Tudi pri nas bo potrebno storiti še marsikaj, da se stanje izboljša.

Z rekonstrukcijo metalurških obratov se bo stanje zaprašnosti zelo izboljšalo. Stalna zdravniška kontrola nad delavci, ki delajo na teh delovnih mestih, nam mnogo pripomore, da obvarujemo ljudi te bolezni.

Kako naj se sploh zavarujemo, da ne bi oboleli od silikoze?

Kadar je treba na periodični zdravniški pregled, nikoli ne oklevajmo, saj je to le nam v dobro.

Uporabljajmo zaščitna sredstva, kjer koli je to mogoče. Tudi ventilator oziroma odsesalno napravo vklopimo čim večkrat in pazimo, da bo vedno v redu.

— ps —

Poškodbe v avgustu

V mesecu avgustu se je poškodovalo 55 delavcev, kar je 10 več kot v mesecu juliju. Po enotah se je poškodovalo: iz MO 20, PK 6, FI 24, OO 2, sektorji 3.

Največ se je poškodovalo kvalificiranih delavcev 24, slede nekvalificirani 20, polkvalificirani 8, visokokvalificirani 3.

Poškodbe na rokah je imelo 29 delavcev, na nogah 8, očeh 12, telesu 5 in na glavi 1 delavec.

Torej je bil najbolj »nesrečen« dan s 13 nezgodami, sledi sreda z 10 nezgodami, nato pa petek s 9, ponedeljek in četrtek s po 8, in sorazmerno veliko za sobote 7 nezgod.

HTV »Litostroj«

ZANIMA VAS ...

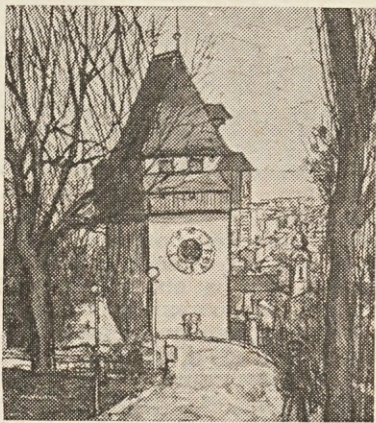
PRIŠLI

Nada Češnovar, Miha Pirc, Gordana Josifov, Jožef Kuntarič, Stjepan Potroko, Todor Stoimenov, Silvester Kavčič, Miroslav Plešec, Miloš Podlogar, Martin Ramovš, Jože Likar, Viktor Rodokek, Mirko Slemenšek, Stanislav Zlobko, Janez Čugelc, Milan Djonović, Ciril Hladen, Jože Oven, Vladimir Sedec, Janez Sedec, Alojz Stegenšek, Izidor Tominec, Janez Udovič, Anton Zaleatelj, Janez Žakelc, Stanko Miklič, Veselko Marković, Jože Kastelic, Alojz Pečjak, Jože Šetina, Anton Trebke, Franc Urbič, Rafael Vidmar, Jože Zore, Franc Mohar, Drago Nastav, Mirko Sotlar, Zarko Trebke, Franc Bertonec, Marjan Cerjevič, Franjo Jambrošič, Rudolf Janšin, Rajko Jurjenčič, Janez Kimovec, Anton Kosi, Milan Koncilja, Vojko Kuk, Stanislav Lavrenčič, Miran Potočnik, Janez Radi, Dušan Škarabot, Vinko Štrukelec, Zvonimir Zidanich, Jožef Žitnik, Mirja Znidaršič, Ivan Goljal, Rudolf Albert, Anton Burgar, Stojan Suc, Vladimir Berginc, Ivan Elihan, Franc Jesenko, Julij Mateković, Marjan Potočnik, Florjan Remic, Janez Čadež, Branko Kržan, Stanko Mliver, Janez Pristolič, Janko Rupnik, Miroslav Rupnik, Niko Nimac, Stanislav Zaman, Marko Čuček, Franc Slovka, Peter Šimnovec, Janez Marolt, Ferdinand Ambrožič, Jože Krašna, Miran Mlinar, Pavel Peternel, Miroslav Peček, Stanislav Pivk, Marijan Rebek, Branimir Rudolf, Alojz Vintar, Stanislav Ramovk, Zlatko Drabik, Dušan Eimović, Alojz Zibert, Vincenc Kos, Franc Kuzman, Nikolaj Punar, Bogomir Voje, Miran Zupančič, Aleksander Kabac.

ODŠLI

Florjan Schautzer, Zora Peškar, Alojz Franc, Andrej Nagođe, Majda Stancar, Rade Medič, Milan Rabič, Boris Tavčar, Branimir Skalamera, Silva Predovnik, Janez Kastelic, Peter Keršič, Hugo Mesiček, Oskar Bras, Janez Belopavlovič, Rozalija Lesjak, Tomo Žmavc, Jože Kropušek, Anton Marković, Jožefina Škrigatič, Viktor Črnko, Franc Jemec, Stjepan Zanjko, Simon Taferner,

Andrija Smic, Mirko Koren, Ciril Zrimšek, Srečo Kern, Dušan Lavrič, Ciril Oblak, Mirko Kregar, Milan Miklič, Jože Mohorčič, Karol Flerin, Ivan Pušnik, Anton Zibert, Aldo Belac, Bernard Enci, Anton Fatur, Bogoljub Baraga, Gabrijel Rihar, Jurij Šafer, Stane Torkar, Anton Friškovec, Štefan Karakaš, Vinko Lesjak, Vladimir Mislec, Ivan Nemec, Konrad Kosi, Janez Blaznik, Franc Matul, Spasoje Kosorič, Vid Pavšič, Boris Vidraj, Grgo Grgantov, Danijel Zlatoper, Matevž Umek, Vladimir Pogačnik, Janez Pogačnik, Franc Leskovec, Anka Kovač, Terezija Vidmar, Gabrijel Primožič, Peter Pachet, Ernest Fabjan, Vanja Marn, Vasil Pavlovič, Bojan Stubelj, Julij Vidmar, Gojko Resan, Vera Avgustin, Janez Gnidovec, Martin Majer, Ivanka Podpečan, Janez Mazi, Franc Tomšič, Anton

Mario L. Vilhar: Jesen v Gradcu, olje

Naš stalni sodelavec Mario L. Vilhar je pred časom razstavljal na kolektivni razstavi v Italijanskem mestecu Romano Isonzo, 15. septembra pa bo odprl svojo samostojno umetniško razstavo v Gradcu. To bo njegova 21. razstava. Pokrovitelj njegove druge samostojne razstave v Avstriji je avstrijsko jugoslovansko društvo. Na razstavi bo 22 oljnatih slik in 6 skulptur v metalizirani terakoti.

RAZPIS

za družbeno, ekonomsko in ideološko izobraževanje v letu 1966/67

Kadrovska komisija ZMS, UO in TK ZK organizira družbeno in ideološko izobraževanje za leto 1966/67 po temle programu:

1. Za vse člane komisij pri DSP, DS PE/S in UO tema: vodnje sestankov, pravice in dolžnosti samoupravljalcev ter poslovanje samoupravnih organov.

2. Za proizvajalce in novo sprejete člane ZK:

- osnovni pojmi sociologije,
- pomen delavskih strank in sindikalno delavsko gibanje,
- delavsko gibanje v Jugoslaviji,
- graditev družbeno političnega sistema v novi Jugoslaviji,
- gospodarska politika SRJ,
- problemi v mednarodni menjavi blaga in položaj jugoslovanskega gospodarstva,
- cilji gospodarske reforme,
- o vlogi in dejavnosti družbeno političnih organizacij,
- medsebojni odnosi.

3. V specializirana oddelka o organizaciji dela in ekonomiki gospodarjenja se lahko prijavijo slušatelji, ki imajo srednjo, višjo ali visoko izobrazbo ali pa so zaključili klasični oddelek večerne politične šole.

a) Program ekonomike gospodarjenja obsega:

- uvod,
- gospodarska dejavnost v času in prostoru,
- gospodarska organizacija,
- gospodarski račun in delitev dohodka,
- načelo uspešnosti gospodarjenja in mere uspeha,
- sredstva gospodarske orga

- sredstva gospodarske organizacije in njihova funkcija,
- zakoni proizvodnosti,
- elementi teorije stroškov,
- stroški in stopnja zaposlenosti,
- načela in metode kalkulacije,
- medsebojni odnosi.

b) Program organizacije dela obsega:

- pojem in cilji,
- organizacijska gradnja celotnega podjetja,
- človek v delovnem procesu,
- organizacija funkcij v podjetju,
- organizacija vodenja,
- funkcija proizvodnje,
- funkcija distribucije in menjava,
- kontrolna funkcija v podjetju,
- funkcija planiranja,
- tehnične in organizacijske osnove ekonomičnosti delovnega procesa,
- organizacija sredstev,
- medsebojni odnosi.

Za temo pod tč. 1 bodo predavanja v podjetju in bodo trajala približno 36 ur. Druge tri teme bodo obravnavane v organizaciji Delavske univerze v Šiški z obsegom: tema pod tč. 2) okoli 70 — 80 ur, tema pod tč. 3) okoli 40 ur.

Kandidati po interesnih skupinah naj se prijavijo na tel. 403 (TK ZK), kjer lahko dobijo podrobnejše informacije o programih izobraževanja.

Kadrovska komisija
UO, TK ZK, ZMS

Strah, Justo Hriberšek, Anton Safarič, Silvester Kužnik, Vlado Kesič, Božo Kecman, Jože Urbanija, Jože Bastl, Drago Furdi, Martin Pernek, Alojz Rupnik, Janez Vogrin, Jože Ambrožič, Ratko Petrovič, Rafael Breznik, Jože Cuzak, Nikolaj Kurel, Stane Salmič, Matevž Stanovnik, Ivan Plantan, Adem Heta, Anton Florjančič, Franjo Kranjc, Andžel Poljanec, Jakob Trček, Ludvik Lah.

OJ TA VOJASKI BOBEN!

Ob praznovanju devetnajste obletnice podjetja želim vsemu delovnemu kolektivu čim več uspehov.

Svojim sodelavcem pa pošiljam najprišrčnejše pozdrave.

Dimnik Matjaž

V. P. 8775/30 VE 8 Sarajevo

Ob devetnajsti obletnici podjetja Litostroj želim delovnemu kolektivu čim več uspeha pri delu, obenem pa pozdravljam sodelavce v proizvodnji PK.

Avgust Mahkovec V. P. 2510/22
Smederevska palanka — Srbija

ZAHVALA

Tovarišem iz sindikalne podružnice oskrbovalnih obratov, ki so mi na sindikalnem izletu v Šoštanj dne 21. 8. 1966 rešili življenje, se podpisani javno zahvaljujem za njihovo nesebično in požrtvovalno reševanje.

Nadu Stanko,
oskrbovalni obrati

Pisarna v avionu

Ameriški časopis »Business Week« je preteklo leto organiziral anketo med številnimi ameriškimi poslovnimi ljudmi, da bi ugotovil, koliko svojega rednega delovnega časa porabijo višji uslužbenci raznih družb za potovanja, kolikokrat potujejo v enem tednu in kako izkoristijo čas med potovanjem. Izkazalo se je, da za ameriške poslovne ljudi potovanje ne pomeni oddiha (kaj šele zabavo), ker se je »business« preselil iz pisarn v limuzine, avione (pogosto lastne) in vlake.

Že več stoletij si znanstveniki in filozofi zaman prizadevajo, da bi odkrili perpetuum mobile. Zdaj pa se zdi, da je moderni industriji uspelo odkriti formulo za aparat, ki dela brez prestanka. Treba je vzeti poslovno družbo, razširiti jo po deželi njene obrate in podružnice, razviti eno ali več inozemskih podružnic in postaviti direktorja na čelo te aparature.

Če zdaj predsednik velike družbe ni pravi perpetuum mobile, je to zaradi tega, ker nekega dne nastopi čas, ko mora iti v pokoj. Vse do takrat pa bo stalno na potovanjih in to četrtino ali dve tretjini svojega delovnega meseca. V teku celega leta bo opravil kakih 75 potovanj.

Toliko potovanj bi verjetno oviralo manj izkušenega potnika. Poslovni ljudje pa so se naučili izkoriščati čas med potovanjem s tem, da so izdelali rafinirano tehniko dela med potovanjem: avion, vlak ali avto so jim začasna pisarna, ki ima svoje prednosti. Po ugotovitvah časopisa »Business Week« so potujoči poslovni ljudje dele v štiri osnovne skupine: bralce, mislece, pisarje in sestankarje. Bralce in pisarje lahko prepoznamo po 5,5 inča globokem diplomatskem kovčku, misleci nosijo torbe, v katerih je le nekaj listov papirja; sestankarji pa nosijo samo dežni plašč, toda spremlja jih skupina sodelavcev, ki so močno otovorjeni z materialom.

Vsi ti potujoči poslovni ljudje pa imajo to skupno značilnost, da iščejo možnosti, da jih nihče ne bi med potovanjem motil. Zaradi tega nekateri med njimi bolj cenijo te trenutke »intimnega« življenja med potovanjem kot pa sedenje v pisarni.

Predsednik ameriške družbe Pan American meni, da je avion odličen prostor za delo. Neki drugi direktor ima avto svoje družbe

Upokojenci na startu pred tovarno

Oj ta veseli dan ...

V petek 2. 9. 1966 je sindikalna podružnica Titovih zavodov Litostroj priredila vsakoletni tradicionalni izlet upokojencev. Ta izlet priredi sindikalna podružnica navadno v mesecu septembru, ko praznuje Litostroj svojo obletnico. Tako se je tudi letos okrog dvainosemdeset upokojencev odpeljalo z avtobusi v počitniški dom v Fiesi. Tu so imeli večerjo s plesom, prenočišče, drugi dan pa so si ogledali Piran. Ta izlet je bil namenjen tudi za svojce upokojencev. Predvsem pa moramo poudariti, da se je letošnjega izleta udeležilo dosega največ udeležencev.

Zamisel prirejanja vsakoletnih izletov za upokojence je brez dvoma zelo vzpodbudna in lepa, saj se starejši ljudje ki niso več v aktivnem delovnem razmerju s podjetjem še vedno zelo zanimajo za uspehe in neuspehe podjetja. Prav gotovo je posebno doživetje za bivšega livarja ali turbinca, ki je šel v pokoj že pred leti, da izve kako in kaj je sedaj s turbinsko proizvodnjo v Litostroju in če livarji še vedno tako zavzeto delajo kot so nekoč. Ljudi, ki so pustili del življenja v našem podjetju zanima, kako je z modernizacijo dela v podjetju, z organizacijo dela, pa tudi kako je z osebnimi dohodki. Moralo bi bilo prav, da bi takšne izlete prirejali večkrat, saj se ob medsebojnih srečanjih naši bivši Litostrojčani kar pomladi. Sindikalno organizacijo Litostroja pa moramo pohvaliti tudi zato, ker je poskrbela da je z upokojenci bil tudi dr. Tepina, ki pa k sreči ni imel težjega dela s svojimi varovanci. Omembe vredna je tudi gesta sindikata, da bo vsakemu udeležencu izleta poslal skupinsko sliko, kot dokaz na res lepo preživeli dan.

Novo balinišče

V nedeljo dne 11. 9. 1966 so na prostoru ob delavsko-uslužbenki restavraciji odprli novo štiristezno balinišče, ki je prav gotovo eno najlepših v Jugoslaviji. Ta res lepi objekt je dala zgraditi sindikalna podružnica Litostroja ne toliko za tekmovalno kot za rekreacijo članov tega kolektiva. Na splošno se pojavi pri graditvi modernih športnih objektov vprašanje ali so namenjena samo za tekmovalni šport ali pa jih lahko uporabljajo tudi ostali državljani za rekreacijo. Novo litostrojsko balinišče ustreza vsem predpisom glede prirejanja tudi mednarodnih turnirjev v balinanju, tako da bodo tudi tisti, ki se aktivno ne ukvarjajo s balinarskim športom videli prekaljene balinarje v športnih borbah. V Litostroju je pred leti že deloval balinarski klub, toda zaradi pomanjkanja prostorov in dru-

Casopis Litostroj je tvoj,
zato redno dopisuj vanj
o vseh zanimivostih iz
svojega obrata
ali pisarne.

gih objektivnih težav je njegovo delo nekako izumrlo. Sedaj, pa ko imajo tako reprezentativen športni objekt se bodo v njegove vrste prav gotovo prijavili vsi, ki jim je aktivna rekreacija ob balinanju pri srcu.

Novo odprto balinišče naj bi bil samo prvi korak v izgradnji športnih objektov v bližini restavracije. Za gradnjo košarkaškega in odbojkaškega igrišča ter keglišča prav tako že pripravljajo načrte, toda zaenkrat še ni sredstev za to, že sam razlog pa da balinišče še stoji nam lahko služi kot povod za optimizem.

(»Privredni pregled«)

ČLOVEK IN DELO

Nezgoda preži na mlade

Nesreča nikoli ne počiva, to je preprosta in stara modrost. In nezgode so tudi neizprosni, neutrudljivi bič, ki pada vsak dan po delavcu ob stroju, po človeku v prometu. 90 milijard SD znaša samo pri nas škoda zaradi obratnih nezgod. In kdo bi izračunal še posredno škodo.

Zato danes industrija ne more biti zadovoljna samo z izboljšanjem tehnoloških postopkov, z uvajanjem novih metod dela, boljše stroje, večjo produktivnostjo, ampak si nenehno prizadeva tudi, da bi zavezala število nezgod. Uveljavlja varnostne preventivne ukrepe, skrbi za vzgojo delavcev in razvija službo tehnično-zdravstvenega varstva.

Zal kažejo ravno delavci sami, katerim je ta skrb namenjena, vse preveč lahkomišeln odnos do TZV ukrepov. »Meni se že ne bo nič pripetilo«, pravi vsakdo pri sebi. »Jaz nisem tako neroden«. Poleg tega je v vsakem človeku, posebno še v mladem, nekaj tiste tradicionalne izzivalnosti, igre z nevarnostjo, s smrtjo. Varno ravnanje, previdno delo, upoštevanje TZV predpisov, vse to, »je za stare, za reve, ki si nič ne upajo«. Kdor ljubi življenje, ta ljubi nevarnost, si mislijo.

Ker je ta miselnost najpogostejša ravno pri mladih, je naravnost zakonito, da se največ nezgod pripeti ravno mladim, mnogo več, kot bi bilo treba. Nepotreben in tragičen krvni davek mladine.

Ker so nas zanimali o tem vprašanju podatki o stanju v naši tovarni, smo na podlagi naše TZV službe in IBM izračunali relativno število nezgod po letih starosti, to je sorazmerno s številom zaposlenih delavcev.

Iz priložene tabele iz poligona frekvenc je že na prvi pogled razvidno, da bijejo nezgode najbolj po mladih ljudeh med 20. in 25. letom. Nato pa nezgodnost vztrajno pada in se nekoliko vzpne le še pri starosti med 50. in 55. letom. Številke zajemajo le podatke iz prvega polletja tega leta. Pri mladini je torej kar 18 % delavcev doživelo nezgodo. Tudi sosednji, najbolj obremenjeni starostni obdobji pripadajo mladini, pri delavcih pod 20. letom 11 odstotkov, in pri malo starejših 10 odstotkov. Najbolj previdni so očitno ljudje nad 56 leti starosti, saj izkazujejo le 3 % nezgod.

Seveda moramo pri ocenjevanju teh podatkov upoštevati vse potrebne okoliščine, če hočemo

biti zadosti previdni. Mladi imajo manj delovnih izkušenj, starejši so pa po navadi tudi na manj eksponiranih delovnih mestih. Toda s tem vsekakor ne moremo razložiti žalostnega dejstva, da je pri mladem človeku recimo šestkrat več nezgod kot pri delavcu nad 55 leti, zlasti še, če vemo, da so ravno pri mladem človeku psihofiziološke funkcije najbolj razvite in da začnejo pri 30. letu počasi slabiti. In kljub temu izkazujejo prav mladi ljudje recimo tudi največ prometnih nezgod glede na število prevoženih kilometrov, šoferji pri 50 letih pa najmanj.

Vse to nam narekuje, da posvetimo povečano pozornost ravno mlademu rodu. Delovodje imajo tu hvalježno nalogo, da prav po »materinsko« bdiijo nad mladimi. Seveda ne morejo vsakega mladince držati za roko, toda boljša sta dva pogleda kot eden ali celo nobeden. Iz mladega človeka res ne moreš narediti starčka, ne moreš mu vzeti mladostne neugnanosti, nagnjenosti do tveganja, dinamičnosti, impulzivnosti, nepreračunljivosti, hitrosti.

Mlad človek ni preveč natančen pri delu in je prav tako malo natančen tudi pri upoštevanju varnostnih predpisov.

Zato pa ravno pri mladih tem bolj velja osnovno pravilo varnosti: več pozornosti, manj nezgod!

Psihološka služba v KS je zbrala tudi podatke o relativni pogostosti nezgod glede na izmene, dneve v tednu, ure v izmeni, po obratih. Rezultate nameravamo objaviti v prihodnjih številkah Litostroja. Naj za danes na primer povemo samo, da je razumljivo v metalurških obratih največ nezgod, nato pri finalistih, da pa je nasprotno povprečno število bolniških dni na eno nezgodo daleč najmanjše pri finalistih, daleč največ pa pri »ostalih«, to je v raznih službah.

Mirko Hrovat

T. Tomaszewski

Delovna analiza na novi poti

Vedno večji ugovori proti tradicionalnim opisom poklicev vodijo danes k novim in drugačnim pogledom na analizo del. Začnemo se spraševati, če lahko

sploh v tej vsestranosti človeške dejavnosti še najdemo kake skupne poteze za različne poklice.

V bistvu imamo na izbiri dve metodi:

— analitična metoda izhaja iz prepričanja, da je vsa neznanska pestrost človeških dejavnosti samo kombinacija nekega manjšega števila dejavnosti ali gibov. Kdor ima seznam takih gibov, lahko opiše vsa dela v vseh poklicih.

— sintetična metoda pa temelji na prepričanju, da imajo vse dejavnosti neko osnovno skupno strukturo.

Analitična metoda se začneja že tam pri Taylorju in Gilbrethu

in od tedaj so bile napisane že neštete »študije časa in gibov«. Na tej osnovi so začeli izdelovati nove delovne metode: izločanje odvečnih gibov, uvajanje krajših, racionalnejših gibov in iskanje najboljšega zaporedja gibov.

Tako lotevanje delovnih operacij pa se je s časom pokazalo kot preveč »atomistično« in odtujeno pravemu bistvu dela. Uveljavila se je »celotna teorija«, po kateri ni nobenega nepremisljivega elementa v delu, kajti vsak element je odvisen od celote.

Analitični metodi očitajo dve večji pomanjkljivosti. To je prvič poenostavljanje človeškega dela, kjer upoštevajo predvsem motorični vidik dela in drugič drobitev človeškega dela, pri čemer izgubljajo spred oči celotno strukturo tega dela. Zato analitična metoda ne more imeti prave perspektive pri opisovanju raznih dejavnosti. Ona je sicer koristna in potrebna, kadar je treba dajati delavcu podrobnejša navodila na delovnem mestu, ne more pa zajeti vseh dejavnosti, ki so potrebne pri opravljanju dela.

Poleg tega pa v današnji dobi, kjer se mehanizacija vedno bolj umika avtomatizaciji in kjer je »treba le pritisniti na gumb«, nekdanji koncept dela polagoma izgublja svoj pomen.

(Izveček iz študije poljskega psihologa, izšle v nemškem prevodu v reviji Psychologie und Praxis, 1966, 2. št.)

Človek ima v življenju dve možnosti: ali se uči in nekaj zna ali pa postane šef ljudem, ki nekaj znajo.

Nezgode v prvem polletju 1966 — glede na starost

starost	do 20	21—25	26—30	31—35	36—40	41—45	46—50	51—56	nad 56
št. nezg.	36	92	89	45	40	25	8	8	5
povpr. zap.	319	501	682	675	594	357	181	132	176
% nezg.	11	18	10	7	7	7	4	6	3

Poškodbe telesnih delov pri nezgodah

(povpreček za leta 1962 — 1965)

poškodovani del tesesa	f	%
oči	180	21,2
prst desne roke	143	16,9
prst leve roke	137	16,2
deli noge	114	13,4
stopalo noge	89	10,5
roka do rame	56	6,6
od prstov do zapestja	54	6,4
glava	40	4,7
trup	38	4,2

Starostna struktura naših sodelavcev

Ale že veste, da je bilo v Litostroju prvo polovico leta: 3.402 delavcev, od tega 2.907 moških in 495 žensk (brez honorarnih in vajencev)?

Povprečna starost 33 let (pri moških 32,2 leta in pri ženskah

33,4 leta), a ena ženska sodelavka pride na 5,9 moških

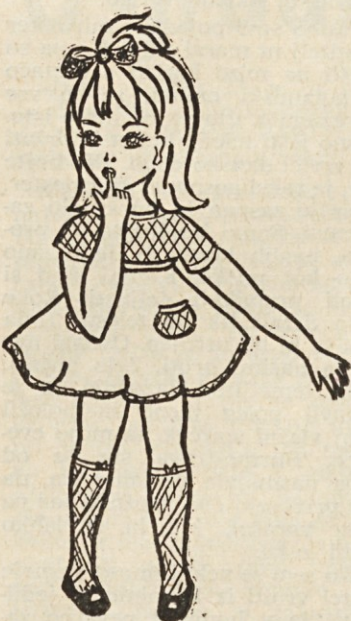
Podrobnejši pregled starostne strukture pa daje (po podatkih naše službe IBM v EAS) takole sliko:

starost	do 20 l.	do 25	do 30	do 35	do 40	do 45	do 50	do 55	nad 55	skupaj
moški	120	396	598	600	520	286	152	110	125	2907
ženske	24	105	84	75	74	71	29	22	11	495
skupaj	144	501	682	675	594	357	181	132	136	3402
moški %	83	79	88	89	88	80	84	83	92	85,45 %
ženske %	17	21	12	11	12	20	16	17	8	14,55 %
odnos m:ž	5:1	3,8:1	7,1:1	8:1	7:1	4:1	5,3:1	5:1	11,4:1	5,9:1

Več kot dve tretjini delavcev se torej znajde v starostni dobi med 20. in 40. letom, šibka tretjina pa si porazdeli ostala leta. Povprečna starost 33 let je še vedno lepa, je pa vendar precej višja od 27 let, to je od starosti, ki je doslej veljala kot povprečje za našo tovarno. Drugo zani-

mivost vidimo v tem, da so naše sodelavke v povprečju za debelo leto dalj na svetu, čeprav so sorazmerno najšibkeje zastopane ravno v kategoriji delavcev, ki so starejši kot 55 let, zato pa jih je relativno največ med 20. in 25. letom ter med 40. in 45. letom.

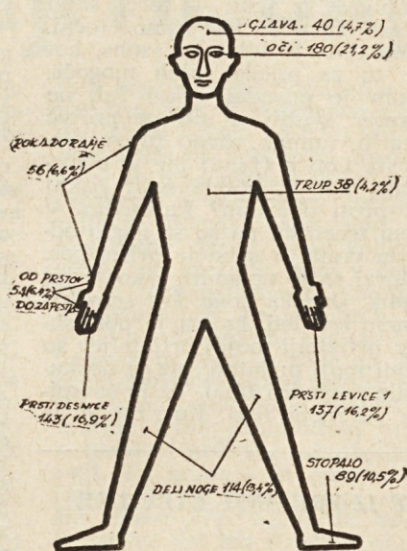
M. H.

Povprečna Litostrojančanka je mlada 33,4 leta

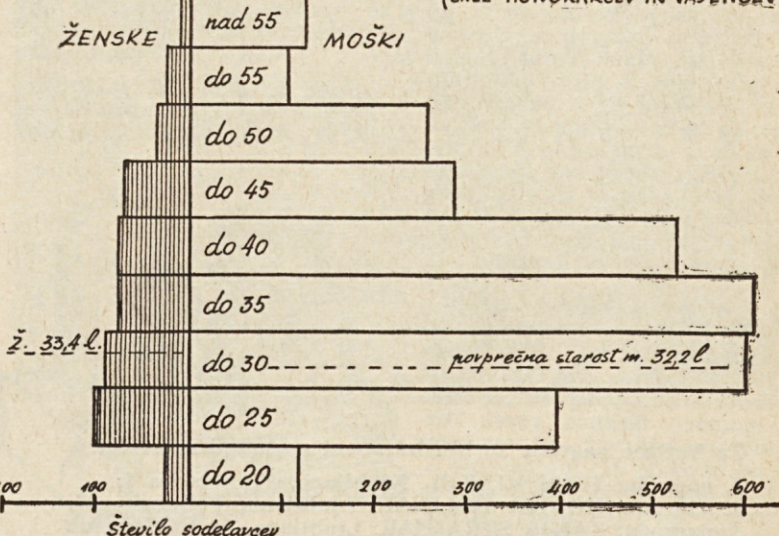

Povprečni Litostrojanec je star 32,2 leta

Poškodbe telesnih delov pri nezgodah 1962—1965
Letni povpreček je 848

STRUKTURA DELAVCEV V LITOSTROJU PO STAROSTI I. POL. 1966 (BREZ HONORARCEV IN VAJENCEV)

Epilog k sporu okoli HE Peručica

Čigava je Peručica?

Še po sodbi Vrhovnega sodišča v Beogradu, ke je dokončno zavrnila odškodninske zahteve podjetja »Gornja Zeta« v tej zadevi, so se našli nemirni duhovi, ki so vprašali »Čigava je potemtakem krivda?« (Politika, Beograd, 2. 9. 1966, dopis iz Nikšića). Mi smo zadnje besede v tej zadevi izrekli v zadnji številki našega časopisa. Za razvedrilo članov našega kolektiva pa objavljamo to pot brez posebnega komentarja še povzetek iz tragikomičnega poročila istega dopisnika »Politike« iz Nikšića (Vlada Mićunovića), ki je izšel v uglednem beograjskem dnevniku 8. septembra tega leta na 9. str. pod temle značilnim naslovom: »Absurd našega časa — Čigava je Peručica — Kako so zaposleni v HE Gornja Zeta ustvarjali nepojmljivo visoke dohodke — Tehnik je v enem samem mesecu zaslužil pol milijona starih dinarjev.«

Uredništvo

»Ne daleč od Nikšića so ob velikih naporih naših delovnih ljudi zgradili HE Peručico, po velikosti našo drugo elektrarno, ki z nekaj drugimi objekti sestavlja hidroenergetski sistem Gornja Zeta.

Če ne bi zgradili tega sistema bi stal kilovat električne energije v Crni gori nekaj več kot drugje v Jugoslaviji, a tudi ljudje, ki so tu zaposleni, bi v drugih službah prav gotovo ne dobivali tako visokih mesečnih prejemkov. Upravičeno se vprašamo: Čigava je HE Peručica in zakaj so jo zgradili? Ali je zgolj lastnina tistih, ki so tu zaposleni?

Ko pride deževje, prične voda poganjati turbine; ljudje, ki so zaposleni v HE Gornji Zeti, pa zaslužijo pri tem milijone, o katerih pravijo, da so si jih prislužili s svojim delom. Mnogo so govorili o Gornji Zeti. Domačini so slišali o nedavnih maratonskih sestankih osnovne organizacije Zveze komunistov, zvedeli so za zakulisne boje okrog direktorskega stolčka, na dan je prišlo vse v zvezi s prilaščanjem in zlorabljanjem družbene lastnine. V He Zeti, je bil položaj tak, da niti organizacija ZK ni mogla kaznovati vodilnih ljudi, ki so najbolj grešili. To je naredil še le občinski komite ZK v Nikšiću, pa še to zelo blago.

Ljudje ki so zaposleni v Gornji Zeti po lastnem priznanju že dalje časa nimajo mnogo dela; kratkočasijo se s tem, da drug proti drugemu spletkarijo.

V prvem polletju letošnjega leta je He Peručica v primerjavi z istim časom lanskega leta zmanjšala proizvodnjo za 4,5 %, pa vendar so po podatkih Službe družbenega knjigovodstva osebni dohodki zrasli za 70 %. Do takega porasta dohodkov je prišlo zaradi dviga cen električne energije, zmanjšanja ali ukinitve stopnje doprinosov itd.

V suhih številkah izgleda položaj takole: He Zeta je v prejšnjem polletju iz ustvarjenega dohodka odvojila 1 milijon 364 tisoč novih din ali 110 % več kot lani.

Prvotni plan PE Peručica je bil, da bi v mesecu juliju dala 60 milijonov kilovatnih ur električne

energije. Toda v tem mesecu so pričakovali sušo, pa so zmanjšali plan na 30 milijonov. Čeprav je bilo v juliju dežja več kot kdaj koli, plan niso popravili, pa so tako brez težav proizvedli kar 66 milijonov kilovatnih ur. Če gledamo na položaj s tega zornega kota, pomenijo visoki osebni dohodki pravi absurd.

Direktor Gornje Zete inž. Veljko Vlahović je dobil v mesecu juliju dohodke v višini 560 tisoč starih dinarjev, tehnik Radoje Pavičević okroglo 500 tisoč, a njegovi kolegi Minić 476 tisoč, Mijušković 475 tisoč dinarjev, električar Drago Seperović pa

obiski so strašna stvar. Za goste. Gostitelj vsaj vnaprej ve, kdo bo prišel v hišo in kaj bo postavil na mizo. Njemu je, za razliko od mene, znano, da je moja sosed na levi gluha kot top, a preveč ničemer, da bi to priznala. In kaj pomeni, če stopi njegova žena v poznih večernih urah v sobo s klobučkom gospe Sendewein in zavili: »Prekrasen klobuček, moja draga! Posadite si ga na glavo, da vidim kako vam pristoja?« — torej kaj to pomeni, ve tudi samo gostitelj. Gostje lahko to samo zaslutijo. Pa odidejo.

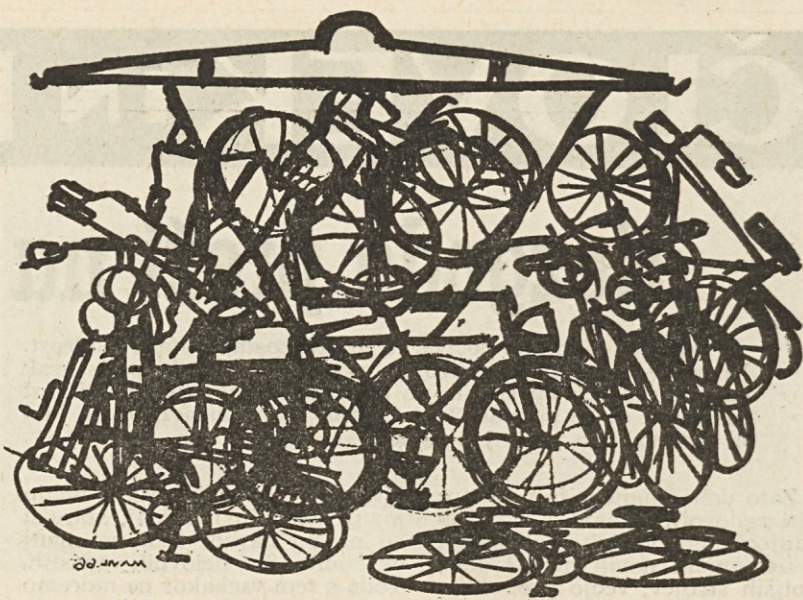
Vzemimo na primer obisk pri Burmestrovih. Pred tremi tedni. Čudoviti ljudje. Izobraženi, družabni, muzikalni, nič nimam proti Burmestrovim. Vedeli smo celo, kdo bo še prišel. Torn, publicist, z ženo — torej sami stari znanci. Bili smo točni. »Martini« je bil tako »suh«, kot je to za pijačo sploh mogoče. Tom je povedal nekaj šal, ne preveč svežih, a niti ne preveč starih, ampak ravno prave starosti. Lotica (žena) me je pogledala, kot bi hotela reči: Zakaj si proti obiskom? Razumem. V tem trenutku pa so se naglo odprla vrata: v sobo je prišel pes. Moral se je upogniti, tako je bil velik. Danska doga, kot smo kasneje izvedeli. Lotica je pomislila: prijatelji mojih prijateljev so tudi moji prijatelji, pa je poskušala pogladiti žival. Ta je šavnila po njeni roki. Kot, da bi se

461 tisoč dinarjev. Profesor Grgru-revič, ki dela tu kot uslužbenec, je samo v mesecu juliju zaslužil toliko, kot bi zaslužil, če bi v šoli predaval pol leta. Več kot polovica članov ZK je v istem mesecu dobila od 300 do 500 tisoč dinarjev. Najbolj ekstremen primer pa je Vojan Vukotić, ki nima niti popolne srednje izobrazbe, pa je zaslužil 351 tisoč dinarjev.

Če dobro pogledamo gornja dejstva, nam bo takoj jasno, zakaj HE Gornja Zeta pod nobenim pogojem ne more storiti integracijo z dvema sorodnima črnogorskima podjetjima.

PRIPIS

Dne 19. 9. 1966 je tudi beograjska »Borba« prinesla štirikolonski prispevek svojega dopisnika iz Nikšića Dušana Čuklića pod temle naslovom: »Prebivalci Nikšića in HE Gornja Zeta — Visoki zaslužki in zgražanje meščanov«. Dopisnik navaja najprej nekaj števil za ilustracijo in nato primanjila: »Tolikšni prejemki so izzvali v mestu val negodovanja. Najprej samo kot plamenček, ki pa je potem kot požar zajel ves

Ne to ni pri »odpadu«, to je kolesarnica pri ambulanti

Nikšić, da zdaj skoraj ni kotlička v njem, kjer ne bi govorili o denarju, ki ga »Gornja Zeta« deli kot Alaj-begovo slamo.« Dopisnik navaja potem nekaj izjav prizadetih, ki naj bi pojasnile utemeljenost takšnih zaslužkov glede na ustvarjene dohodke in tarifna določila, na koncu pa dodaja: »Mnogim Nikšičanom pa zaslužki »Gornje Zete« še nadalje bodejo v oči. V »Gornji Zeti« menijo, da je to samo zaradi neobveščenosti...«

STROJNIŠKI VESTNIK

glasilo oddelka za strojništvo, inštituta za turbo-stroje, društva strojnih inženirjev in tehnikov SR Slovenije

Prinaša aktualne članke iz strojništva, pregled domače in tuje strokovne literature, društvene vesti, poročila o delu in uspehih vseh vodilnih tovarn strojne industrije

Izhaja dvomesečno v nakladi 3000 izvodov.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Aškerčeva 12.

TEHNIKA

Časopis »Tehnika«, organ Zveze inženirjev in tehnikov Jugoslavije, izhaja vsakega prvega v mesecu.

Obsega:

1. Splošni del tehnike
2. Naše gradbeništvo
3. Rudarstvo in metalurgija
4. Strojništvo in elektrotehnika
5. Kemično industrijo
6. Prehranjevalno industrijo
7. Promet
8. Organizacijo dela
9. Obvestila industrijskih podjetij o njihovih proizvodih in tehničnih dosežkih

Vsaka številka obsega približno 25 strani velikega formata 21×29 cm.

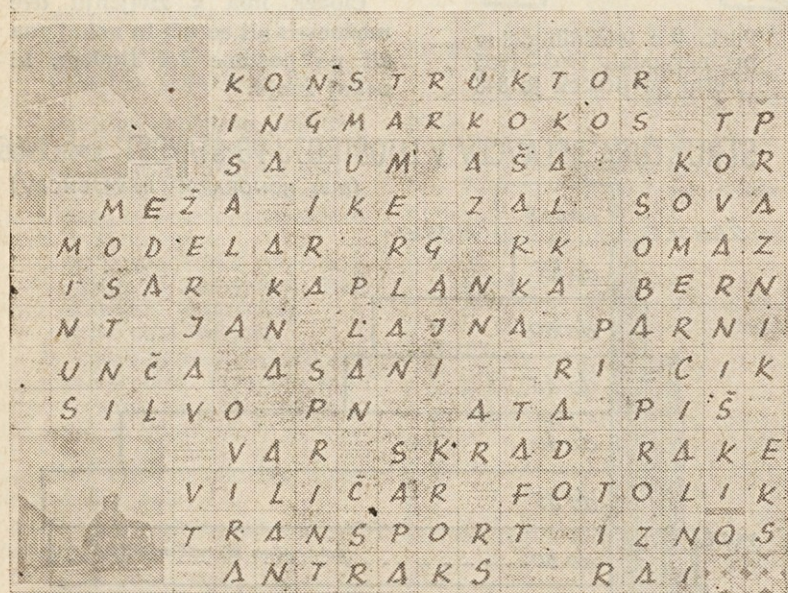
Letna naročnina: 12.000 dinarjev.

Posamezna številka: 1250 dinarjev.

Naročila pošiljajte na naslov: DIREKCIJA ZA IZDAVAČKU DELATNOST »TEHNIKA«, Beograd, Kneza Miloša 7/II; telefon 30-106, 30-057 in 30-024

Časopis »Litostroj« izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 5.800 izvodov — Ureja ga uredniški odbor. — Glavni urednik dr. Branko Vrčon — Odgovorni urednik Pavel Perko — Tehnični urednik Estera Lampič — Tel. uredništva 33-511 (h.c.), telefon glavnega urednika 580, odgovornega 415 — Cena posamezne številke v prodaji 30 din — Poština plačana v gotovini — Rokopisov ne vračamo — Tiskarska tiskarna CZP »Primorski tisk« v Kopru.

RESITEV NAGRADNE KRIŽANKE IZ PREJŠNJE STEVILKE

Za knjižne nagrade so bili izrečani naslednji reševalci:

1. nagrada: IVAN VINKEL, Ljubljana, Franketova 1;
2. nagrada: KOSTJA DOLINAR, Ljubljana, Poljanska 27;
3. nagrada: TANJA STRAJMAR, Ljubljana, Andrejševa ul.

Erich Köstner

Čudovit večer

zaprla vrata garaže. Na srečo ni dobro merila. »Pozor«, je rekel gostitelj. »Ne smeta jo ljubkovati. Doktorju Rimeru je pred nekaj dnevi odgriznila palec. Pes je dresiran tako, da je oster in hud.« Gospa Torn, ki je sedela na kavču, se je hotela pošaliti: »Toda zato ni treba, da grizel«. Najbrž je to rekla preglasno, ker je doga elegantno, v enem skoku planila proti kavču in padla na gospe Torn in kavč, tako da smo mislili, da bosta oba razpadla. Gospod in gospa Burmester sta prihitela na pomoč, in s težavo privlekla svojega miljenca do srede sobe in ga nežno oštevala. Potem sta ga privezala s kratko jekleno verigo.

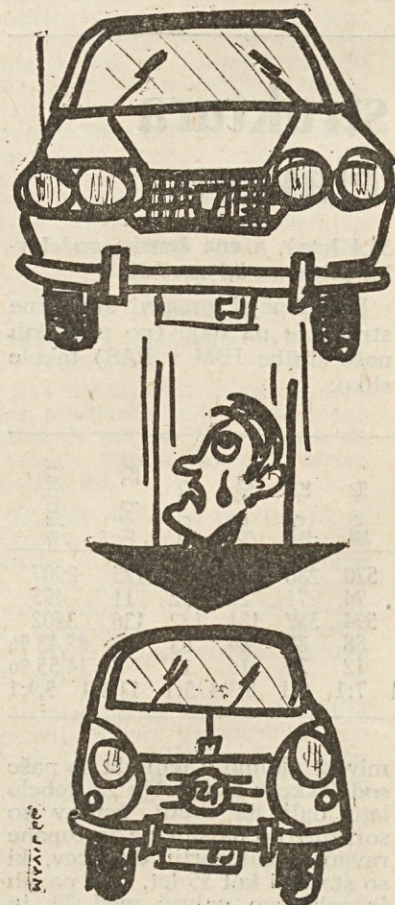
Juho smo pojedli v miru, ker gostitelj ni maral juhe. Ko pa so prišli na mizo kotleti s cvetačo v holandski omaki, se je vse spremenilo. Človek ne more istočasno jesti teletjži kotlet in držati na vrvič danksko dogo. »Ne bojte se«, je rekel gospodar Burmester. »Pes je zaspan in bo kmalu zadremal. Samo izogibajte se, prosim, naglih kretenj!« Jedli smo tiho kot miške. Komaj smo si upali premikati čeljusti. Roke smo držali tik ob telesu. Toda pes še ni bil utrujen. Ovohal nas je za našimi hrbti. Zelo počasi. Zelo temeljito. Nazadnje se je ustavil poleg mene in položil svoj vlažni smrček na mojo cvetačo. Burmestрова sta se od srca nasmejala in zahtevala, da mi prinesejo čist krožnik, jaz pa sem vprašal, kje bi si lahko umil roke.

Ko sem se nekaj minut kasneje hotel vrniti iz kopalnice v jedilnico, je v hodniku nevarno zarenčalo. To srečanje je spominjalo na kar večji potres, ki ga spremlja bobnenje. Ostal sem torej kar v kopalnici in opazoval toaletni pribor Burmestrovih. Ko sem čez kakih deset minut hotel odpreti vrata, je spet zarenčalo, še bolj preteče kakor prvič. Lepa reč! Ostal sem v kopalnici. Počesal sem se. Hotel sem videti, kako mi pristoji preča na levi strani. In še na desni. S krtačo sem nanesel na lase malo briljantne. Čez pol ure je gospod Burmester potrkal na vrata in vprašal, če mi je slabo. »Nič mi ni, samo vaš psiček mi ne dovoli, da bi odšel iz kopalnice.« sem mu tiho povedal. Gospod Burmester se je nasmejal: »Na ta vrata posebno pazi. Zaradi razbojnikov. Cezar, pridi!« Toda Cezar ni odšel. Za nič na svetu. Prišla je gospa Burmester. Potem pa še Lotica. In zakonski par Torn. »Sadna solata je bila čudovita!« »Hočete, da vam povem najnovejši vic?« je vprašal Torn.

Izgleda, da je bil sedaj, ko se je pes skoncentriral name, boljše volje. A, jaz? Niti odgovoril nisem. Prišel sem pisati sonet. Svinčnik imam vedno pri sebi. Papiirja pa je tudi bilo dovolj.

Mimogrede mi je gospod Burmester sporočil, da bo poklical dreserja. Potem pa je potrkal na vrata in mi povedal, da je dreser, na žalost, v bolnišnici. Ne vem, če se je potem še kaj oglašil. Splezal sem na zelo visoko in ozko okno, skočil na vrt, si izpahnil nogo in pričel šepati v smeri svoje hiše. Na srečo je pripeljal mimo taksi. Denar sem imel pri sebi. Nisem pa imel ključa od stanovanja. Če bi vedel, kaj se bo zgodilo, bi nesel s seboj v kopalnico tudi plašč. Tako pa sem končno silno ogorčen obsedel na naši vrtni ograji in se temeljito prehladil. Ko je prišla Lotica z mojim klobukom, dežnikom in plaščem, me je pričela nekam zaskrbnjeno in začudeno opazovati: »Glej, glej,« je rekla, »od kdaj pa se česeš na prečo?«

Rekel sem že, obiski so res strašna stvar. Jaz še danes šepam.

Padec nekaterih po reformi